

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการทำบายศรี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
  - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
  - 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
  - 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
  - 1.4 การวิเคราะห์หลักสูตรท้องถิ่น
  - 1.5 แผนการจัดการเรียนรู้
  - 1.6 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้
2. ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
3. กิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
4. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทำบายศรีบ้านดงบัง
5. พัฒนาการของนักเรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลาย (อายุ 9 – 12 ปี)
  - 5.1 ลักษณะทางร่างกาย
  - 5.2 ลักษณะทางสังคม
  - 5.3 ลักษณะทางอารมณ์
  - 5.4 ลักษณะทางสติปัญญา
  - 5.5 ความพึงพอใจในการเรียนรู้
6. บริบทของชุมชนบ้านดงบัง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1. ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระบบ เพราะหลักสูตรเป็นแม่บทที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษารูปแบบ เป็นตัวกำหนดแนวทางปฏิบัติให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามที่กำหนดไว้ ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2532 : 6) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึงแผนซึ่งได้ออกแบบจัดขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดมุ่งหมายการจัดเนื้อหา กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

สังัด อุทรานันท์ (2532 : 16) กล่าวไว้ว่า หลักสูตร หมายถึงลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้

1. หลักสูตร หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียนและสิ่งแวดล้อมทางการเรียนวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่จัดสอนในโรงเรียน
2. หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหา สาระ ที่จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือขั้นตอนอย่างดีแล้ว
3. หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่ประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้ล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ต้องการ
4. หลักสูตร หมายถึง สื่อที่ส่งคมาคมาหมายหรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ
5. หลักสูตร หมายถึง เครื่องมือที่นำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการศึกษาที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง
6. หลักสูตร หมายถึง สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทางการเรียนและสิ่งแวดล้อมทางโรงเรียน
7. หลักสูตร หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ปะทะสังสรรค์ระหว่างนักเรียนกับครู และสิ่งแวดล้อม
8. หลักสูตร หมายถึง แผนหรือแนวทางหรือโครงการ หรือข้อกำหนดในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
9. หลักสูตร หมายถึง เอกสาร (หนังสือหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรอื่น ๆ เช่น แผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน เป็นต้น
10. หลักสูตร หมายถึง วิชา ความรู้สาขาหนึ่งที่ว่าด้วย ทฤษฎี หลักการ และแนวทางในการพัฒนา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 5) ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือประสบการณ์ทั้งหมดที่ทางโรงเรียนจัดให้นักเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา

แรมสมร อยู่สถาพร (2538 : 3) ได้ให้ความหมายของ หลักสูตร หมายถึง โครงการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนประถมศึกษา โดยเน้นให้เป็นผู้มีความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่นต่อสังคม และให้มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตตามสภาพของสังคมในขณะนั้น ๆ

นิคม ชมภูหลง (2545 ก : 87) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้แก่แก่นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ทาบา (Taba. 1962 : 10) กล่าวว่าไว้ว่า หลักสูตร หมายถึงวิธีการเตรียมเยาวชนให้มีส่วนร่วมที่เป็นสมาชิกที่สามารถสร้างผลผลิตให้แก่สังคมของเขา

กูด (Good. 1973 : 157) กล่าวว่าไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง

1. เนื้อหาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษาสำเร็จได้รับประกาศนียบัตรในสาขาใดสาขาหนึ่ง เช่นหลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรศิลปะ เป็นต้น
2. แก่โครงทั่วไปของเนื้อหา หรือสิ่งที่สอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้มีความรู้จบชั้น หรือได้รับประกาศนียบัตรเพื่อให้สามารถได้เรียนต่อในทางวิชาชีพต่อไป
3. กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ภายใต้การแนะนำของโรงเรียน

สมจิต จันทรฉาย (2532 : 37 ; อ้างอิงมาจาก Beauchamp. 1984) ได้กล่าวถึงขอบเขตความหมายของหลักสูตรว่า อยู่ใน 3 สถานะ คือ

1. หลักสูตรในบางเอกสารที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการโดยความหมายดังกล่าว หลักสูตรมักจะเป็นแผนงาน เพื่อบรรลุถึงผลผลิตบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการ แผนงานนี้ประกอบด้วยประสบการณ์ การเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนซึ่งรวมถึงจุดมุ่งหมาย กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผล รวมทั้งกำหนดเวลา หลักสูตรในลักษณะนี้หลายระดับ เช่น หลักสูตรในระดับโรงเรียน ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เป็นต้น
2. หลักสูตรในฐานะระบบหลักสูตร ซึ่งเป็นขอบเขตการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ประกอบด้วย การจัดการด้านบุคลากร การพัฒนาหลักสูตร การใช้หลักสูตร การประเมินหลักสูตร ผลผลิตของระบบหลักสูตรก็คือตัวหลักสูตร

3. หลักสูตรในฐานะศาสตร์แขนงหนึ่งทางการศึกษา เป็นความหมายที่ใช้ในสถาบันการศึกษาระดับสูง ในความหมายของศาสตร์ทางด้านหลักสูตร

จากความหมายของหลักสูตรที่นักการศึกษาให้ไว้ สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียนทั้งในและนอกสถานที่เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้า ฝึกปฏิบัติจริงอย่างเป็นระบบ ให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์ตามที่หลักสูตรวางไว้

2. ความสำคัญของหลักสูตร

ได้มีนักศึกษากล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

สุนีย์ เหมาะประสิทธิ์ (2537 : 7) ให้ความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. เป็นเครื่องบ่งชี้สภาพของการพัฒนาและความเจริญเติบโตของประเทศทั้งทางวัตถุ และจิตใจ
2. เป็นแนวทางหรือหลักในการปฏิบัติงานทางการศึกษา สำหรับบุคลากรทางการศึกษา
3. เป็นบรรทัดฐานหรือเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา ที่ช่วยกำกับหรือตรวจสอบคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา
4. เป็นสิ่งกำหนดแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ความสามารถ ทักษะ ทักษะคิด ละความประพฤติอันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ท้องถิ่น และประเทศชาติ

นิคม ชมภูหลง (2545 ข : 52 – 53) ให้ความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดทางราชการ แผนการเรียนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาลเพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์ในการจัดงบประมาณบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษา
5. หลักสูตรเป็นการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา

6. หลักสูตรกำหนดแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาการของเด็กตาม จุดมุ่งหมายของการศึกษา
7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะ และรูปร่างของสังคมในอนาคต ไม่ว่าจะ เป็นไปในรูปใด
8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติ ที่จะ เป็นประ โยชน์ต่อสังคม
9. หลักสูตรเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็น เครื่องมือในการพัฒนาคน

จากความสำคัญของหลักสูตรสรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความประพฤติที่จะเป็น ประโยชน์ต่อสังคม

3. องค์ประกอบของหลักสูตร

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ดังนี้

3.1 องค์ประกอบของหลักสูตร มี 4 ประการ คือ (วิชัย ดิสสระ. 2525 : 11 -12)

3.1.1 หลักสูตรแม่บทประกอบด้วย จุดมุ่งหมายและแนวทางของ การศึกษา โครงสร้างของเนื้อหา และอัตราเวลาเรียนและแนวการสอนตลอดจนการประเมินผล การเรียน

3.1.2 เอกสารและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

3.1.3 กิจกรรมการเรียน

3.1.4 การประเมินผล

3.2 หลักสูตรมีองค์ประกอบประ โยชน์ต่อสังคมอย่างน้อย 6 ประการคือ (ธำรง บัวศรี. 2542 : 8)

3.2.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3.2.2 จุดประสงค์การสอน

3.2.3 เนื้อหาสาระและประสบการณ์

3.2.4 บุทธศาสตร์การเรียนการสอน

3.2.5 วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอน

3.2.6 การประเมินผล

3.3 หลักสูตรประกอบด้วย 2 ลักษณะใหญ่ คือ (สังค อุทรานันท์. 2532 : 234-241)

3.3.1 ส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับหลักสูตรประกอบด้วย

- 1) จุดมุ่งหมายที่แยกออกเป็น
  - 1.1) จุดมุ่งหมายทั่วไป
  - 1.2) จุดมุ่งหมายเฉพาะ
- 2) เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วย
  - 2.1) ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา
  - 2.2) ความคิดรวบยอดและหลักการ
  - 2.3) การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์
  - 2.4) ทักษะทางกาย
  - 2.5) เจตคติและค่านิยม
  - 2.6) การประเมินผล

3.3.2 ส่วนประกอบอื่นที่บรรจุไว้ในหลักสูตร

- 1) เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
- 2) การเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอน
- 3) การเสนอแนะแนวทางในการใช้สื่อจัดการเรียนการสอน
- 4) การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและการส่งเสริมผู้เรียน

3.4 องค์ประกอบของหลักสูตรจากเอกสารหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ดังนี้ (นิคม ชมภูหลง. 2545 ข : 53)

3.4.1 หลักการ คือ ทิศทางหรือแนวทางในการจัดการศึกษาของแต่ละระดับเป็นการศึกษาเพื่อปวงชน

3.4.2 จุดมุ่งหมาย คือ ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาที่จะนำไปสู่หลักการของหลักสูตร

3.4.3 โครงสร้าง คือ ข้อกำหนดว่ากลุ่มวิชาหรือรายวิชาใดในหลักสูตรเป็นวิชาบังคับ วิชาใด เป็นวิชาบังคับเลือก และวิชาใดเป็นวิชาเลือกเสรีและเป็นสัดส่วนเท่าใด เพื่อสอดคล้องกับจุดหมายที่กำหนดไว้

3.4.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นจุดประสงค์ทางการศึกษาสำหรับใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และตรวจสอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.4.5 เนื้อหาของรายวิชา คือ ประสบการณ์ต่างๆทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งกำหนดไว้สำหรับรายวิชานั้น ๆ อันจะช่วยให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่วางไว้

3.4.6 สื่อการเรียน คือ อุปกรณ์ต่างๆที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติตามที่ต้องการ ได้แก่หนังสือ แผนภูมิ เอกสาร รูปภาพ สไลด์ เทป และเครื่องมือต่าง ๆ

3.4.7 วิธีสอน คือ วิธีการทุกรูปแบบที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และการปฏิบัติตน

3.4.8 การประเมินผล หมายถึง การประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียน เพื่อการตัดสินใจผลการเรียนรู้ของนักเรียน จัดเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งจะช่วยให้ครูได้ทราบระดับ ความเจริญงอกงามของเด็กแต่ละคน ว่ามีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร ผู้เรียน ได้เกิดมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะทักษะ เจตคติ และการปฏิบัติตนนัยของจุดประสงค์ การเรียนรู้หรือไม่เพียงใด

3.5 หลักสูตรที่ดีต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ดังนี้ (Taba. 1962 : 424 – 425)

3.5.1 วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา

3.5.2 เนื้อหาสาระและประสบการณ์

3.5.3 กระบวนการจัดการเรียนการสอน

3.5.4 การประเมินผล

3.6 หลักสูตร ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ (Tayler. 1970 : 3803)

3.6.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

3.6.2 กิจกรรมการเรียนการสอน

3.6.3 การวัดและการประเมินผล

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร สรุปได้ว่า หลักสูตรที่ดีประกอบไปด้วยจุดมุ่งหมาย เนื้อหา การนำไปใช้และการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งถือว่าสำคัญมากที่สุด

4. การวิเคราะห์หลักสูตรท้องถิ่น

การนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ครูจำเป็นต้องศึกษาตัวหลักสูตร คู่มือหลักสูตร แล้วจึงวิเคราะห์คำอธิบายหลักสูตรว่า หลักสูตรได้กำหนดเนื้อหา กิจกรรมและจุดประสงค์

การเรียนรู้ไว้อย่างไร ครูจึงจะสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ดังนั้นก่อนลงมือทำการสอนทุกครั้ง ครูควรได้มีการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเป็นการยกระดับการศึกษาด้วย การวิเคราะห์หลักสูตร หมายถึง การแยกแยะหลักสูตรให้เห็นองค์ประกอบย่อยโดยมุ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาและกิจกรรม ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของหลักสูตรในแต่ละวิชาหรือกลุ่มวิชา (สมนึก ภัททิยชนี. 2541 : 170)

4.1 ขั้นตอนในการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อนำไปเขียนแผนการสอนไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ (กรมวิชาการ. 2539 ก : 6-15)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์คำอธิบายหลักสูตร คำอธิบายหลักสูตรในแต่ละงานนั้น จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือกิจกรรม เนื้อหา และจุดประสงค์เรียนรู้ปลายทาง ในการวิเคราะห์คำอธิบายต้องศึกษาวิเคราะห์ให้ชัดเจนว่า งานนั้น ๆ ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่พึงประสงค์อะไรบ้าง ส่วนเนื้อหาและกิจกรรมนั้นเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และทำอะไร

ขั้นตอนที่ 2 จำแนกผลการวิเคราะห์จากคำอธิบายหลักสูตร เป็นการจำแนกผลการวิเคราะห์คำอธิบายในขั้นที่ 1 โดยนำจุดประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรมมาแยกให้เห็นชัดเจน

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์จุดประสงค์ โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรม และคาบเวลา จากคำอธิบายหลักสูตร ในขั้นนี้เป็นการจำแนกผลการวิเคราะห์จากคำอธิบายจากหลักสูตรมีขั้นตอนดังนี้

1) ปรับจุดประสงค์จากคำอธิบายหลักสูตรที่จำแนกไว้เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ที่จะนำไปสัมพันธ์กับเนื้อหาแต่ละเรื่อง ที่จะเรียนในหน่วยนั้น ๆ โดยให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย ที่เป็นกระบวนการ

2) กำหนดเนื้อหาและกิจกรรมตามขอบเขตเนื้อหาจากคำอธิบายหลักสูตรที่จำแนกไว้ การกำหนดเนื้อหา กิจกรรม จะต้องคำนึงถึงคาบเวลา ระดับพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละขั้นและต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

3) กำหนดคาบเวลา การกำหนดคาบเวลาต้องคำนึงถึงเนื้อหาแต่ละเรื่องที่จะสอน โดยพิจารณาว่า เนื้อหาเรื่องนั้นควรใช้เวลาเท่าใด ผู้เรียนจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม และคาบเวลา ใน ขั้นที่ 3 เพื่อนำไปสู่การเขียนแผนการสอน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการแตกย่อยจุดประสงค์ ไว้เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ไปสัมพันธ์กับเนื้อหาเพื่อเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ในแผนการสอน

2) กำหนดรายละเอียดเนื้อหาตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้ในขั้นที่ 3 ว่ามีเนื้อหาอะไรบ้างที่จะต้องเรียนในแต่ละแผนการสอน

3) กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องพิจารณาให้สัมพันธ์กับเนื้อหาจุดประสงค์การเรียนรู้ในข้อ 1 และ 2

4) กำหนดคาบเวลา การกำหนดคาบเวลาควรพิจารณาเนื้อหากิจกรรมและจุดประสงค์การเรียนรู้ในข้อ 1 , 2 และ 3 ว่าจะใช้เวลาประมาณเท่าไรจึงสามารถสอนให้จบในแต่ละแผนการสอนจึงจะเหมาะสม

สรุปได้ว่าการวิเคราะห์หลักสูตร ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมในด้านจุดประสงค์เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลตลอดจนคาบเวลาเรียน

4.2 การประเมินหลักสูตรท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายอยู่อย่างเดียว คือ การพิจารณาคูณค่าหรือค่านิยม (Worth or value) ของหลักสูตร แต่ผลของการประเมินหลักสูตร นั้นมีบทบาทสำคัญอยู่ 3 ประการคือ ประการที่หนึ่ง ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ประการที่สอง ประสิทธิภาพของหลักสูตร และประการที่สาม การตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีที่สุด (วิชัย คิสสระ. 2535 : 114)

การประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกัน และสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นว่าเป็นอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 203)

สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึงการศึกษารวบรวมเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำ ทดลองใช้ และผลการใช้หลักสูตร ตลอดจนการตัดสินใจคุณค่าและคุณภาพของหลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้นมีคุณค่าเป็นอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่ หรือมีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

4.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตร การวัดผลและประเมินผลอาจอาศัยสถานการณ์ในกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นสื่อกลางกระตุ้นให้เด็กแสดงพฤติกรรม หรือใช้แบบวัดผลให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ และตอบคำถามได้ และเมื่อมีการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาแล้ว จะต้องมีการวิเคราะห์และประเมินหลักสูตรเพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการพิจารณาว่าหลักสูตรมีข้อดีข้อเสีย หรือข้อบกพร่องอย่างไร เพื่อจะได้พัฒนาปรับปรุง ให้สอดคล้องกับความต้องการตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิชาการ และความสนใจของผู้ที่มีส่วนในการใช้หลักสูตร

4.3.1 รูปแบบการประเมินหลักสูตร ตามความคิดของสตัฟเฟิลบีม (The CIPP Model of Evaluation) เป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ประกอบไปด้วย 4 ส่วน คือ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 252-253)

- 1) การประเมินภาวะแวดล้อมทั่ว ๆ ไป หมายถึง สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้นเสมอ การประเมินภาวะแวดล้อมนี้จะทำให้ทราบทิศทางและช่วยในการกำหนดจุดหมาย
- 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น คือ การศึกษาองค์ประกอบที่จะนำเข้าไปสู่ระบบหรือกระบวนการจัดการเรียนการสอน
- 3) การประเมินกระบวนการ หมายถึง การประเมินการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ว่าเป็นไปตามจุดวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด เป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่
- 4) ประเมินผลผลิต คือ เป็นการประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนมาแล้ว ผู้ประเมินต้องการจะประเมินว่าผลผลิตของผู้เรียนทั้งทางสติปัญญา ร่างกายและเจตคติได้เปลี่ยนแปลงไป ตามความมุ่งหวังของหลักสูตรหรือไม่ โดยเปรียบเทียบกับผลก่อนและหลังดำเนินการมีการพัฒนาขึ้นมากน้อยเพียงใด

4.3.2 การวัดผลประเมินผล ครูผู้สอนควรวัดในหลายลักษณะ เช่น (ประไพพรรณ โกศัยสุนทร. 2541 : 34)

- 1) ทดสอบความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบแบบเลือกตอบ และเขียนตอบแบบอัตนัย
- 2) สังเกตกระบวนการทำงานกลุ่มของนักเรียน ตามแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม สังเกตพฤติกรรมการทำงานเป็นรายบุคคล ความรับผิดชอบในการทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย
- 3) ประเมินผลการทำงาน
- 4) การเขียนรายงาน

4.3.3 การวัดผลการเรียนรู้ในแต่ละตอนเน้นการตรวจสอบการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อเป็นหลัก ซึ่งการสังเกตระดับคุณภาพของพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกจะช่วยตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นข้อมูลปรับปรุงพัฒนาในส่วนที่มีจุดด้อย โดยการเขียน จุดประสงค์นำทางให้สะท้อนทักษะกระบวนการอยู่ในตัวเองจะสะดวกต่อการวัดผลมากขึ้น ซึ่งการวัดผลในคุณสมบัติทักษะกระบวนการนั้นอาจวัดได้ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545 ก : 45)

1) ความรู้ความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม เช่น วิเคราะห์เปรียบเทียบโดยมีข้อมูล ประกอบเป็นเหตุเป็นผล มีเกณฑ์นำเชื่อถือประกอบการประเมินทางเลือก หรือ ประเมินผลรวมสามารถหาทางเลือกหรือกำหนดขั้นตอนปฏิบัติได้สอดคล้องกับผลที่ต้องการ

2) ความรู้สึก เช่น เห็นโทษ เห็นข้อบกพร่อง สิ่งที่ไม่เหมาะสม เห็นคุณค่า ความสำคัญ และพอใจที่จะมีเป้าหมาย ยกระดับการคิด การปฏิบัติให้ดีขึ้น ใจกว้าง รับฟังความคิดที่หลากหลาย มีความเป็นระเบียบ ใช้เหตุผลเสมอ พอใจในผลงานการกระทำ ที่สำเร็จด้วยตนเอง แสดงความพอใจในกิจกรรมการเรียน

4.3.4 การวัดผลและประเมินผล หลักสูตรท่องถิ่น ภาคปฏิบัติจะแบ่งเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นคะแนนระหว่างภาค กับ ส่วนที่เป็นคะแนนปลายภาค สัดส่วนทั่วไปที่ใช้กันในการวัดและประเมินผล คือ 60 : 40 หรือ 70 : 30 รูปแบบการวัดผลและประเมินผล คือ การใช้แบบทดสอบ การทำรายงาน แบบฝึกหัด หรือ การทำโครงการบูรณาการภูมิปัญญา ท้องถิ่นกับการวัดผลและประเมินผลสามารถกระทำได้ ทั้งเนื้อหาและวิธีการในส่วนของเนื้อหา คือ ทดสอบความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การคิด การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ในส่วนที่เป็นข้อมูล จากท่องถิ่น ส่วนด้านเจตคติ อาจใช้การสัมภาษณ์ แบบสังเกต หรือแบบสำรวจ ส่วนการวัดผล อีกอย่างหนึ่ง คือการวัดทักษะกระบวนการทำงาน (อุทิศ อินทร์แก้ว, 2544 : 78)

4.3.5 รูปแบบการประเมินหลักสูตรท่องถิ่น ซึ่งมีกรอบโครงสร้างที่ใช้ในการประเมินไว้ 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต (นิคม ชมภูหลง, 2545 ข : 266)

- 1) ด้านสภาพแวดล้อม
- 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น
- 3) ด้านกระบวนการ
- 4) ด้านผลผลิต

สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการหาคุณค่าและประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยประเมินจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนของหลักสูตรนั้นๆ

4.4 ประโยชน์ของการประเมินผลหลักสูตร มีดังนี้ (สันต์ ธรรมบำรุง, 2527 : 154)

4.4.1 ช่วยให้ความมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายในการสอน กระง่างขึ้นเพราะถ้าคลุมเครือจะวัดไม่ได้

4.4.2 ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอน เพราะข้อมูลที่ได้จากการประเมิน จะมีลักษณะผลสะท้อนไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอน

4.4.3 ช่วยในการบริหารทางด้านวิชาการ ผู้บริหารจะรู้ว่าควรจะ ตัดสินใจและสนับสนุนช่วยเหลือ หรือบริการทางใดบ้าง

4.4.4 ส่งเสริมการเรียนของนักเรียน เมื่อมีความมุ่งมั่นเข้มแข็งแล้ว จะทำให้นักเรียนได้ทราบว่า เรียนทำไม เพื่ออะไร และผลประโยชน์ที่ตนได้รับมีอะไรบ้าง เป็นแรงจูงใจ แรงเสริมกำลังใจในการเรียน

4.4.5 ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนตลอดชุมชน

4.4.6 ช่วยในการประเมินผลหลักสูตรเป็นจุด (Target) ที่จะประเมินอะไร

4.4.7 ช่วยในการประเมินผลเป็นระบบระเบียบ เพราะมีเครื่องมือ ทำให้เป็น แบบมีเหตุผลในทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น

ดังนั้นสรุปได้ว่าเป็น กระบวนการพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่นมีลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
2. การพัฒนาหลักสูตรฉบับร่าง
3. การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น
4. การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น

5. แผนการจัดการเรียนรู้

5.1 ความหมายของการแผนการจัดการเรียนรู้ มีผู้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

5.1.1 แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพว่า เป็นเอกสาร ประกอบหลักสูตรชนิดหนึ่งที่ช่วยให้ครูนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนไปสู่ จุดมุ่งหมายของการศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2537 : 101)

5.1.2 ความหมายของแผนการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารที่ได้เตรียม การวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ไว้อย่างละเอียดชัดเจน ซึ่งครูหรือ ผู้อื่นสามารถนำ เอกสารแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในห้องเรียนเลย (กรมวิชาการ. 2539 : 149)

5.1.3 ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนการหรือโครงการที่จัดเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ และจุดหมายของหลักสูตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วัฒนาพร ระวังทุกข์. 2542 : 1)

5.1.4 ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เป็นสื่อในการเตรียมความพร้อมก่อนสอน บันทึกเป็นหลักฐานว่าสอนอะไร ถึงไหน รวมทั้งบันทึกว่าได้ผลอย่างไร แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรมีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ภายใต้คำแนะนำและการดูแลของครูผู้สอนเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง และค้นหาคำตอบด้วยตนเองและนำกระบวนการไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งส่งเสริมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่จัดหาในท้องถิ่น โดยแผนการเรียนรู้ควรประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ (ที่ได้มาจากการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี) สารการเรียนรู้ (สาระสำคัญ) กระบวนการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ (ผลการจัดการเรียนรู้) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะและความคิดของผู้บริหารสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 87)

สรุปได้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้ หรือแผนการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนที่เป็นลายลักษณ์อักษร ไว้ล่วงหน้าอย่างละเอียดชัดเจนตรงตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้และคนอื่นสามารถนำไปใช้สอนได้เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดหมายการเรียนรู้ อย่าง มีประสิทธิภาพ

5.2 ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ มีผู้ให้ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

5.2.1 ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ (วัฒนาพร ระวังทุกข์. 2542 : 2)

1) ก่อให้เกิดการวางแผนและการเตรียมตัวล่วงหน้า เป็นการนำเทคนิควิธีการเรียนการสอน สื่อเทคโนโลยี และจิตวิทยาการเรียนการสอนมาผสมผสานประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

2) ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อ การวัดและประเมินผลตลอดจนประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำเป็น

3) เป็นคู่มือการสอนสำหรับครูผู้สอนและครูที่สอนแทน ไปใช้ในการปฏิบัติการสอนอย่างมั่นใจ

4) เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป

5) เป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็นผลงานทางวิชาการได้

5.2.2 ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ มีดังนี้ (พรพิมล ห่มสิงห์. 2547 : 23)

1) ช่วยให้ครูได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ในเรื่องหลักสูตร แนวการสอน การจัดทำ จัดหาสื่อประกอบการสอน ตลอดจนวิธีการวัดและประเมินผลอย่างละเอียดทุกแง่มุม

2) ช่วยให้เกิดการวางแผนวิธีสอน วิธีเรียนที่มีความหมายยิ่งขึ้น เพราะการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เป็นการผสมผสานเนื้อหาสาระและจุดประสงค์การเรียนรู้จากหลักสูตรกับจิตวิทยาการศึกษาหรือนวัตกรรมการเรียนใหม่ ๆ ตลอดจนปัจจัยอำนวยความสะดวกของโรงเรียนสภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจของนักเรียน ผู้ปกครอง และทรัพยากรในท้องถิ่น โดยใช้วิธีการ เจริญระบบ เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ช่วยให้ครูมีคู่มือที่ทำด้วยตนเองไว้ล่วงหน้า เพื่อให้เกิดความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้อย่างมีคุณภาพ ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ครบถ้วน สอดคล้องกับระยะเวลา และจำนวนคาบที่มีอยู่จริงในแต่ละภาคเรียนนั้น คือ สอนให้ครบถ้วนและทันเวลา ช่วยให้ครูมีความมั่นใจในการสอนมากยิ่งขึ้น

4) ทำให้การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ช่วยให้ครูวินิจฉัยจุดอ่อนของนักเรียนที่ควรได้รับการแก้ไข และทราบจุดเด่นที่ควรได้รับการส่งเสริมต่อไป นอกจากนี้ยังทำให้ครูได้มองเห็นภาพการทำงานของตนเองเด่นชัดขึ้น

5) ครูผู้สอนใช้เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง เทียบตรง เพื่อเสนอแนะแก่บุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมวิชาการ ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารเพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้น

6) ช่วยให้ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทราบขั้นตอน กระบวนการต่าง ๆ ในการสอนของครู เพื่อการนิเทศติดตาม และประเมินผลการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7) ผู้สอนดิศถูระจำเป็น ไม่สามารถสอนด้วยตนเองได้ แผนการจัดการเรียนรู้ จะใช้เป็นคู่มือแก่ผู้ที่มาสอนแทน ได้เป็นอย่างดี

8) เป็นการพัฒนาวิชาชีพครู ที่แสดงว่างานสอนต้องได้รับการฝึกฝน มีความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะมีเครื่องมือและเอกสารที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ

9) เป็นผลงานทางวิชาการอย่างหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงความชำนาญ พิเศษ หรือความเชี่ยวชาญของผู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถนำไปพัฒนางานในหน้าที่ และเสนอเลื่อนระดับให้สูงขึ้น

5.3 ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี

5.3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะดังนี้ (วัลลภ กันททรัพย์. 2534 : 44-45)

1) เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติมากที่สุด ผู้สอนเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ ส่งเสริมหรือคอยกระตุ้นให้กิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินการ เป็นไปตามความมุ่งหมาย

2) เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบ และทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยผู้สอนพยายามลดบทบาทจากผู้ออกคำตอบ มาเป็นผู้คอยกระตุ้น ด้วยคำถามหรือปัญหาให้ผู้เรียนคิดแก้ หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมเอง

3) เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการ การใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูปราคาแพง

5.3.2 ลักษณะแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี คู่มือตัวบ่งชี้ 10 รายการที่ครูเป็นผู้จัดประสบการณ์ให้เด็ก ดังนี้ (สุพล วังสินธุ์. 2543 : 27-37)

- 1) ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
- 2) ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้าหัวใจ และเสริมแรงให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้
- 3) ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาแก่นักเรียนอย่างทั่วถึง
- 4) ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์
- 5) ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกหัด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง
- 6) ครูส่งเสริมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกต ส่วนดี และปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน
- 7) ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิดการแก้ปัญหาและค้นพบการเรียนรู้

8) ครูใช้แหล่งเรียนรู้หลากหลาย และเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง

9) ครูฝึกฝนกิจกรรมรายาท และวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย

10) ครูสังเกตและประเมินการพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการเตรียมตัวล่วงหน้าของครูผู้สอน โดยการนำสื่อ เทคโนโลยี วัสดุที่มีในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ครูสามารถวินิจฉัยจุดอ่อน จุดแข็งของนักเรียน ช่วยทำให้ครูมีแนวทางในการทำงานของตนเอง สามารถปฏิบัติการสอนอย่างมั่นใจ และมีประสิทธิภาพ

5.4 หัวข้อสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย หัวข้อสำคัญดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 91-114)

5.4.1 สารสำคัญ (Concept) เป็นความคิดรวบยอดหรือหลักการของเรื่องหนึ่ง ที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนเมื่อเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว

5.4.2 จุดประสงค์การเรียนรู้ (Learning objective) เป็นการกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนเมื่อเรียนตามแผนการเรียนนี้แล้ว

5.4.3 สาร (Content) เป็นเนื้อหาที่จัดกิจกรรม และต้องการให้เกิดกับนักเรียน เมื่อเรียนตามแผนการเรียนนี้แล้ว

5.4.4 กระบวนการจัดการเรียนรู้ (Instructional Activities) เป็นการเสนอขั้นตอนหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่จุดประสงค์ที่ตั้งไว้

5.4.5 แหล่งการเรียนรู้/สื่อการเรียนรู้ (Instructional Media) เป็นสื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้

5.4.6 การวัดและประเมินผล (Measurement and Evaluation) เป็นการกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการวัดและประเมินผลว่านักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในกิจกรรมการเรียนการสอน แยกประเมินด้านความรู้ และทักษะกระบวนการปฏิบัติงาน

5.4.7 กิจกรรมเสนอแนะ เป็นกิจกรรมการบันทึกเพิ่มเติมของครูผู้สอน หลังจากได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาตรวจ เพื่อปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้สอน

5.4.8 ข้อเสนอแนะของผู้บังคับบัญชา เป็นการบันทึกการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสนอแนะหลังจากที่ได้ตรวจความถูกต้อง การกำหนดรายละเอียดในหัวข้อต่าง ๆ ในแผนการจัดการเรียนรู้มีความสมบูรณ์ เช่น การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อ และการวัดประเมินผล ให้มีความสอดคล้อง ส่งเสริมการเรียนรู้ จุดประสงค์ของหลักสูตร

5.4.9 บันทึกผลหลังการสอน เป็นบันทึกของผู้สอนหลังจากการนำแผน การจัดการเรียนรู้ไปใช้จัดกิจกรรมแล้ว เพื่อนำแผนไปปรับปรุงและใช้จัดกิจกรรมในคราวต่อไป ประกอบด้วย 3 หัวข้อ คือ

1) ผลการเรียนรู้ เป็นการบันทึกผลการเรียนด้านปริมาณ และ คุณภาพทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย และกระบวนการ ซึ่งข ไปได้กำหนดในขั้นกระบวนการเรียนรู้ และขั้นประเมินผล

2) ปัญหาและอุปสรรค เป็นการบันทึกปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น ขณะสอน ก่อนสอน และหลังการสอน

3) ข้อเสนอแนะ เป็นการบันทึกข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุง การเรียนการสอน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ บรรลุวัตถุประสงค์ของบทเรียนที่หลักสูตรกำหนด

5.5 ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 87)

5.5.1 ด้านศึกษาหลักสูตร และเอกสารหลักสูตร

5.5.2 ด้านวิเคราะห์หลักสูตร สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ กำหนดไว้ดังนี้

- 1) กำหนดหน่วยการเรียนรู้และเวลาเรียน
- 2) กำหนดสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้
- 3) กำหนดกระบวนการเรียนรู้
- 4) กำหนดแหล่งการเรียนรู้
- 5) กำหนดการประเมินผล

5.6 ประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้ ถ้าครูได้ทำแผนการจัดการเรียนรู้ และใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้จัดการเรียนรู้ในคราวต่อไป จะเกิดประโยชน์ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 128)

5.1 ครูรู้วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

5.2 ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยความมั่นใจ

5.3 ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

5.4 ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามเจตนาของ
หลักสูตร

5.5 ถ้าครูประจำชั้น หรือครูประจำวิชา ไม่ได้มาสอน ครูที่มาสอนแทน
สามารถสอนแทนได้

5.7 รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้ ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
ได้บูรณาการรูปแบบของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเกิดผลดีต่อการจัดทำผลงานทาง
วิชาการของครู โดยใช้รูปแบบ ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545 ข : 122-123)

ตัวอย่างรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้..... ชั้น .....

หน่วยที่ .....

แผนการเรียนรู้เรื่อง ..... เวลา ..... ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ .....

.....

2. จุดประสงค์การเรียนรู้ .....

.....

3. สาระการเรียนรู้.....

.....

4. กระบวนการจัดการเรียนรู้ .....

.....

5. แหล่งการเรียนรู้.....

.....

6. การวัดและการประเมินผล.....

.....

7. กิจกรรมเสนอแนะ .....

.....

8. ความคิดเห็นของหัวหน้าสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ

.....

6. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

การหาประสิทธิภาพของสื่อ เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) บทเรียน โปรแกรม ชุดการสอน แผนการสอน และแบบฝึกทักษะ เป็นต้น ส่วนมากใช้วิธีการหาคุณภาพ ด้วยวิธีนี้ ประสิทธิภาพที่วัดส่วนใหญ่จะพิจารณาจากเปอร์เซ็นต์ ทำแบบฝึกหัด หรือ กระบวนการเรียน หรือ แบบทดสอบย่อยโดยแสดงเป็นค่าตัวเลข 2 ตัว เช่น $E_1/E_2 = 80/80$, $E_1/E_2 = 85/85$, $E_1/E_2 = 90/90$ เป็นต้น (เผชิญ กิจระการ. 2544 : 49 -51)

เกณฑ์การหาประสิทธิภาพ (E/E) มีลักษณะแตกต่างกันหลายลักษณะ ในที่นี้จะยกตัวอย่าง $E/E = 80/80$ ดังนี้

6.1 เกณฑ์ 80/80 ความหมายที่ 1 80 ตัวแรก (E_1) คือ นักเรียนทั้งหมดทำแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบย่อยทักษะได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ถือว่าเป็นประสิทธิภาพของกระบวนการส่วนตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) คือ นักเรียนทั้งหมดที่ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post - test) ได้คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 80 ส่วนมากหาค่า E_1 และ E_2

6.2 เกณฑ์ 80/80 ความหมายที่ 2 80 ตัวแรก (E_1) คือ จำนวนนักเรียนร้อยละ 80 ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post - test) ได้คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 80 ทุกคน ส่วนตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) คือ นักเรียนทั้งหมดที่ทำแบบทดสอบหลังเรียนครั้งนี้ ได้คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 80

เช่น มีนักเรียน 40 คน ร้อยละของนักเรียนทั้งหมด คือ 32 คน แต่ละคนได้คะแนนจากการทดสอบหลังเรียนถึงร้อยละ 80 (E_1) ส่วน 80 (E_2) ตัว หลัง คือ ผลการทดสอบหลังเรียนของนักเรียนทั้งหมด (40) ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80

6.3 เกณฑ์ 80/80 ความหมายที่ 3 80 ตัวแรก (E_1) คือ จำนวนนักเรียนร้อยละ 80 ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post - test) ได้คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 80 ส่วนตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) คือ คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 80 ที่นักเรียนทำเพิ่มขึ้น จากแบบทดสอบหลังเรียน (Post - test) โดยเทียบกับคะแนนที่ได้ก่อนเรียน (Pest - test)

เฉพาะตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) สมมุตินักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 10 แสดงว่า แตกต่างจากคะแนนเต็ม (ร้อยละ 100) เท่ากับ 90 ถ้านักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 85 แสดงว่า ความแตกต่างของการสอบ 2 ครั้งนี้ (ก่อนเรียนกับหลังเรียน) เท่ากับ $85 - 10 = 75$

ดังนั้นค่าของ $E = (75/90) \times 100 = 83.33\%$ ถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ($E = 80$)

6.4 เกณฑ์ 80/80 ในความหมายที่ 4 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) คือ นักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ส่วนตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) หมายถึง นักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียนแต่ละข้อถูกเป็นจำนวนร้อยละ 80 (ถ้านักเรียนทำข้อสอบข้อใดถูกมีจำนวนไม่ถึงร้อยละ 80 แสดงว่า ข้อไม่มีประสิทธิภาพและชี้ให้เห็นว่า จุดประสงค์ที่ควรตรงกับข้อนั้นมีความบกพร่อง)

สรุปได้ว่าเกณฑ์ในการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนจะนิยมตั้งเป็นตัวเลข 3 ลักษณะ คือ 80/80 85/85 90/90 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชาและเนื้อหาที่นำมาสร้างสื่อ นั้น ถ้าเป็นวิชาที่ค่อนข้างยากก็อาจจะเกณฑ์ไว้ 80/80 หรือ 85/85 สำหรับวิชาที่มีเนื้อหาง่ายก็อาจจะเกณฑ์ไว้ 90/90 เป็นต้น นอกจากนี้ยังตั้งเกณฑ์เป็นค่าความคลาดเคลื่อนไว้เท่ากับร้อยละ 2.5 นั่นคือ ถ้าตั้งเกณฑ์ไว้ที่ 90/90 เมื่อคำนวณแล้วค่าที่ถือว่าใช้ได้คือ 87.5 / 87.5 หรือ 87.5/90 เป็นต้น

ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

1. สาระการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และ ประกอบอาชีพ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อให้สถานศึกษามีแนวปฏิบัติ จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรในหัวข้อ สาระการเรียนรู้ โดยกำหนดสาระการเรียนรู้ แบ่งเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- 1.1 ภาษาไทย
- 1.2 คณิตศาสตร์
- 1.3 วิทยาศาสตร์
- 1.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 1.5 สุขศึกษาและพลศึกษา
- 1.6 ศิลปะ
- 1.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 1.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็นกลุ่ม ๆ คือ

กลุ่มแรก เพื่อเป็นพื้นฐานการคิด เป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและเป็นวิกฤตของชาติประกอบด้วย วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มที่สอง เพื่อเป็นการเสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ประกอบด้วยวิชาสุขศึกษา พลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มาใช้ในวิจัย ซึ่งในการศึกษาค้นคว้า มีรายละเอียดของสาระดังนี้

สาระและขอบข่ายการเรียนรู้กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี แบ่งออกเป็น 5 สาระ ดังนี้

- สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว
- สาระที่ 2 อาชีพ
- สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี
- สาระที่ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ
- สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

กลุ่มสาระและขอบข่ายการเรียนรู้ที่เลือกในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นกลุ่มสาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว เป็นสาระที่เกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

1. งานบ้าน
2. งานเกษตร
3. งานช่าง
4. งานประดิษฐ์
5. งานธุรกิจ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มงานประดิษฐ์มาใช้ในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า มีรายละเอียดดังนี้

งานประดิษฐ์เป็นงานที่เกี่ยวกับการทำงานด้านการประดิษฐ์สิ่งของ เครื่องใช้ที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นความประณีตสวยงาม ตามกระบวนการงานประดิษฐ์และเทคโนโลยี เน้นการอนุรักษ์และการสืบสานศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นและสากล

กระบวนการของงานประดิษฐ์ (กรมวิชาการ. 2545 ค : 7) ประกอบด้วย

1. ศึกษาแบบ ดัดแปลง และออกแบบ
2. เลือกวัสดุที่นำมาใช้งาน
3. ใช้ เก็บ บำรุงรักษาเครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์
4. ปฏิบัติงานตามขั้นตอน
5. ตรวจสอบและปรับปรุงผลงาน
6. จัดการผลงาน
7. นำไปใช้
8. จำหน่าย
9. ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน
10. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 (สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว)

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในการดำเนินชีวิตและครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4 - 6)

1. เข้าใจความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ หลักการ วิธีการ ขั้นตอน กระบวนการทำงาน การจัดการ และสามารถทำงานตามขั้นตอน
2. เลือก ใช้ ซ่อมแซม ดัดแปลง เก็บ บำรุง รักษา เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงาน
3. มีความคิดริเริ่มในการทำงาน
4. ทำงานด้วยความรับผิดชอบ ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดออม อดทน
5. ใช้พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการทำงานอย่างคุ้มค่าและถูกวิธี

มาตรฐาน ง 1.2 มีทักษะกระบวนการทำงาน การจัดการ การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงาน มีเจตคติที่ดีต่องาน

1. สามารถวิเคราะห์งาน วางแผนการดำเนินงาน ปฏิบัติงานตามแผน ประเมินและปรับปรุงการดำเนินงาน

- ในกลุ่ม
2. สามารถทำงานในฐานะผู้นำ/สมาชิกกลุ่ม และสร้างสัมพันธภาพที่ดี
  3. สามารถค้นคว้า รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานจากแหล่งความรู้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ
  4. สามารถวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา การแก้ปัญหา ด้วยวิธีการที่เหมาะสม
  5. มีความตั้งใจ เอาใจใส่และทำงานจนสำเร็จ พอใจและยอมรับการทำงาน ทำงานอย่างมีความสุข และมีทัศนคติในการทำงานด้วยความประณีต รอบคอบ ปลอดภัยและสะอาด

2. การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด จำเป็นต้องมีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน การวัดผลและประเมินผลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อสอบ ซึ่งไม่สามารถสนองเจตนารมณ์การเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้คิด ลงมือปฏิบัติด้วยกระบวนการที่หลากหลาย เพื่อสร้างองค์ความรู้ ดังนั้น ผู้สอนต้องตระหนักว่าการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล ต้องเน้นการวัดกระบวนการสอดแทรกไปกับการวัดพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย (ความรู้ ความคิด) จิตพิสัย (จริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม) และทักษะพิสัย (ทักษะ) เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนไปพร้อม ๆ กับการสอน

2.1 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ กำหนดไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ 2545 ค : 130 - 131)

1. ต้องวัดและประเมินผลทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะและกระบวนการ เจตคติ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม รวมทั้งโอกาสในการเรียนรู้ของนักเรียน
2. วิธีการวัดผลและประเมินผลต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้
3. ต้องเก็บข้อมูลที่ได้จากการวัดและประเมินผลตามความเป็นจริง และต้องประเมินผลภายใต้ที่มีอยู่
4. ผลการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องนำไปสู่การแปลผลและข้อสรุปที่สมเหตุสมผล
5. การวัดและประเมินผลต้องมีความเที่ยงตรงและเป็นธรรม ทั้งในด้านของวิธีการ โอกาสของการประเมิน

2.2 ลักษณะสำคัญของการวัดและการประเมินผล มีดังนี้ (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. 2543 : 21-22)

2.2.1 ประเมินผลจากสภาพจริง

- 1) ประเมินไปพร้อมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2) ยึดพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกจริง ๆ
- 3) เน้นพฤติกรรมของผู้เรียน พัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน
- 4) ต้องอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์จริง เชื่อมโยงการเรียนรู้ไปสู่

ชีวิตจริง

- 5) ใช้ข้อมูลที่หลากหลายระหว่างการปฏิบัติทุกด้านทั้งที่บ้าน โรงเรียน

ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

- 6) เน้นคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้น
- 7) เน้นการวัดความสามารถในระดับสูง เช่น การวิเคราะห์

การสังเคราะห์

- 8) ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางบวก
- 9) เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง

2.2.2 ประเมินตามความสามารถของผู้เรียน เพื่อวินิจฉัยผู้เรียนในสิ่งที่ควรส่งเสริมและแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ตามความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล

2.2.3 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตนเอง

2.2.4 ข้อมูลจากการประเมินสะท้อนให้เห็นกระบวนการเรียนการสอนของผู้สอน สามารถตอบสนองความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนหรือไม่

2.2.5 ประเมินความสามารถของผู้เรียนในการถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่ชีวิตจริงได้

จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในสาระการเรียนรู้ กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี ผู้วิจัยได้นำมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ การวัดผล และประเมินผล มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนเก่ง คนดี และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

กิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับงานอาชีพและเทคโนโลยี มีทักษะการทำงาน การจัดการมาใช้ในการทำงานอย่างถูกต้อง เหมาะสม คุ่มค่า และมีคุณธรรม สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ ๆ สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีนิสัยรักการทำงาน ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 ค : 3)

1. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ได้เสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีขั้นตอนดังนี้ (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. 2543 : 198)

1.1 การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

1.1.1 ขั้นศึกษาและวิเคราะห์เป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้

1.1.2 ขั้นวางแผน ผู้เรียนเป็นผู้เลือกวิธีการศึกษาและแหล่งความรู้

1.1.3 ขั้นปฏิบัติ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองทุกขั้นตอน

1) ผู้สอนให้คำแนะนำ

2) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ

3) ผู้เรียนฝึกฝน

1.1.4 มีการเชื่อมโยงหรือบูรณาการระหว่างความรู้/ทักษะ/ ประสบการณ์เดิมกับสิ่งใหม่

1.1.5 ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

1.2 การเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้า ใฝ่รู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่สนใจ จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ จนสามารถสนองแรงจูงใจใฝ่รู้ของตนเอง ทั้งนี้ผู้สอนควรให้ผู้เรียนเรียบเรียงกระบวนการแสวงหาความรู้ (กรมวิชาการ. 2545 ข : 128-130) การเรียนรู้แบบ CIPPA Model เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (สุภาพ สภาพร. 2543 : 17-18) มีการดำเนินการ ดังนี้

Construct คือ ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการศึกษาค้นคว้า สรุปลงเป็นข้อความรู้

Interaction คือ ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้

Participation คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด

Process and Product คือ ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการและ

มีผลงานจากการเรียนรู้

Application คือ ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1.3 การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

ดังนี้

1.3.1 ครูผู้สอนสร้างกิจกรรม โดยการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ของผู้เรียน

ผู้เรียน

1.3.2 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม

1.3.3 ผู้เรียนวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรม

1.3.4 สรุปเพื่อนำไปสู่หลักการ แนวคิดจากสิ่งที่เรียน

1.3.5 นำหลักการ แนวคิด ไปใช้ในกิจกรรมใหม่

1.4 การเรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้มีการเลือกใช้ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น ในการจัดการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จ การสอนด้วยวิธีการกลุ่มจะทำให้บรรยากาศการเรียนรู้สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น และปลุกฝังความรับผิดชอบ การรู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและกล้าแสดงออก (กรมวิชาการ. 2545 ข : 128-130)

1.5 รูปแบบการสอนโดยกระบวนการกลุ่ม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 31) มีขั้นตอน ดังนี้

1.5.1 ตั้งจุดประสงค์การเรียนการสอน

1.5.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1) ขั้นนำ

2) ขั้นวิเคราะห์

3) ขั้นสรุปและขั้นประยุกต์ใช้

4) ขั้นประเมินผล

2. หลักการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ได้มาตรฐานการเรียนรู้

หลักการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ได้ให้มาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียน การสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 35 -37)

2.1 จัดการเรียนรู้ให้ครอบคลุมของการพัฒนาตามศักยภาพของผู้เรียน คือ ผู้เรียนต้องมีทั้งความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

2.2 การจัดการเรียนการสอนต้องจัดเป็นงาน (Task) แต่ละงานจะต้องเป็น ไปตามโครงสร้างการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี 7 หัวข้อ คือ

2.2.1 ความหมายของงาน

2.2.2 ความสำคัญและประโยชน์ของงาน

2.2.3 มีทฤษฎีสับสนุนหลักการทำงาน

2.2.4 วิธีการและขั้นตอนในการทำงาน

2.2.5 กระบวนการทำงาน การจัดการ เทคโนโลยีสารสนเทศ และ แนวทางประกอบอาชีพ

2.2.6 การนำเทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงาน การสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการใหม่ ๆ

2.2.7 คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมในการทำงานและประกอบอาชีพ

2.3 การจัดการเรียนรู้สามารถนำความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมจากสาระภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาบูรณาการกัน หรือนำสาระ การเรียนรู้มาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ มาบูรณาการกันกับกลุ่มสาระการเรียนรู้การงาน อาชีพและเทคโนโลยีก็ได้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานตามกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ

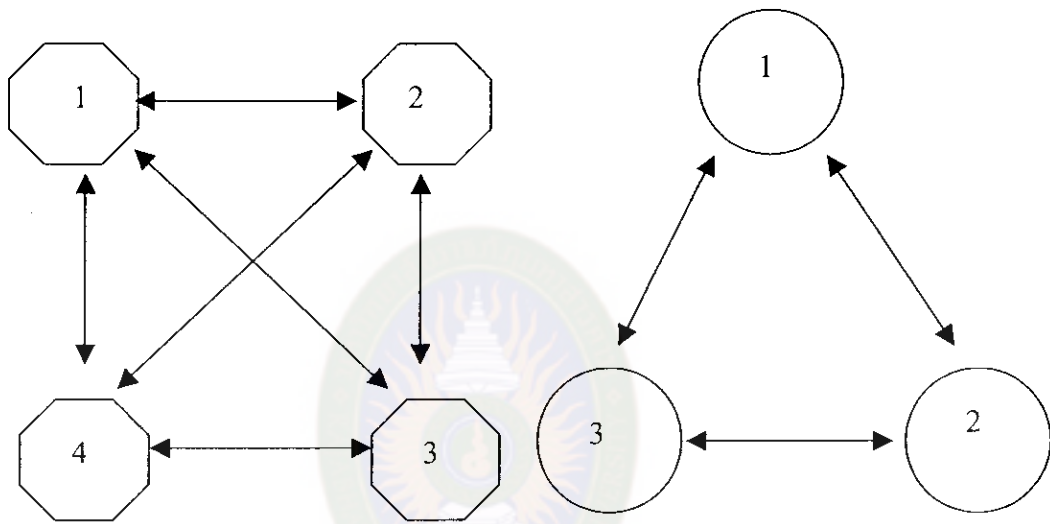
2.4 จัดการเรียนรู้ได้ทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียน โดยจัดการเรียนรู้ ในสถานปฏิบัติงาน แหล่งวิชาการ และสถานประกอบการต่าง ๆ เป็นต้น

2.5 จัดการเรียนรู้โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนกำหนดงานที่มีความหมายกับผู้เรียน

2.6 จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความต้องการความสนใจ ความพร้อมของ ร่างกาย อุปนิสัย สติปัญญา และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

3. กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานและเทคโนโลยี

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการทำงาน สามารถสร้างองค์ความรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้และทักษะ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีดังนี้

แผนภูมิที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

1. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
2. การเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้า
3. การเรียนรู้จากประสบการณ์
4. การเรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ผู้สอนเริ่มสอนจากรูปแบบใดก่อนหลังก็ได้และอาจจัดการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 4 แบบ หรือไม่ครบทั้ง 4 แบบก็ได้ รายละเอียดของแต่ละรูปแบบมีดังนี้

3.1 การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำงานจริง ๆ มีขั้นตอน อย่างน้อย 4 ขั้นตอน คือ

- 3.1.1 ขั้นศึกษาและวิเคราะห์งาน
- 3.1.2 ขั้นวางแผนการทำงาน

3.1.3 ชั้นปฏิบัติงาน

- 1) ผู้สอนให้คำแนะนำ
- 2) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติและฝึกฝน

3.1.4 ชั้นประเมินปรับปรุงงาน

3.2 การเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้า เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจของผู้เรียน โดยศึกษาค้นคว้าเรื่องที่น่าสนใจจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และนำมาปฏิบัติงานได้

3.3 การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 ครูผู้สอนสร้างกิจกรรม โดยที่กิจกรรมนั้นอาจเชื่อมโยงกับสถานการณ์ของผู้เรียน หรือเป็นกิจกรรมใหม่ หรือเป็นประสบการณ์ในชีวิตประจำวันก็ได้

3.3.2 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว โดยการอภิปรายผลการศึกษาค้นคว้าตัวอย่าง หรือการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ

3.3.3 ผู้เรียนวิเคราะห์ผลการเรียนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรมว่าเกิดขึ้นจากสาเหตุอะไร

3.3.4 สรุปผลที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อนำไปสู่หลักการ/แนวคิดของสิ่งที่ได้เรียนรู้

3.3.5 นำหลักการ/แนวคิดที่ได้ไปใช้กับกิจกรรมใหม่หรือกิจกรรมอื่น ๆ หรือสถานการณ์ใหม่ต่อไป

3.4 การเรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้มีการเลือกใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสร้างค่านิยม กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น ในการจัดการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จ

4. การพัฒนาสื่อการเรียน

สื่อเป็นตัวกลางที่ผู้สอนใช้ ในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545 ข : 142-144)

4.1 ความสำคัญของสื่อกับผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้บทเรียนที่ซับซ้อนง่ายยิ่งขึ้น เรียนรู้เรื่องราวได้รวดเร็ว กระตุ้นและสร้างความสนใจให้ กระบวนการเรียนรู้ไม่น่าเบื่อ สนองความแตกต่างของผู้เรียน ได้ดีจากสื่อที่มีความเหมาะสมกับ

ความสนใจ สติปัญญา และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกัน หรือศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สร้างนิสัยใฝ่รู้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

4.2 ความสำคัญของสื่อกับผู้สอน การใช้สื่อช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้น่าสนใจ ผู้สอนใช้ประโยชน์จากสื่อได้ทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอน กระตุ้นผู้สอนให้ตื่นตัวในการจัดเตรียมจัดหา ผลิตสื่อ เตรียมการใช้สื่อ และสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ

4.3 สื่อกับการปฏิรูปการเรียนรู้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีความมุ่งหมายที่จะให้การศึกษาพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย และจิตใจ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษานั้นผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน เพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

4.4 แหล่งการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ผู้เรียนผู้สอนสามารถศึกษาหาความรู้ หรือเรียนรู้จากแหล่งความรู้ที่มีอยู่ ดังนี้

4.4.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ประสบความสำเร็จในการทำงาน อาชีพที่มีอยู่ในชุมชน ท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เป็นต้น

4.4.2 แหล่งวิทยากร ได้แก่ สถาบัน องค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด ศูนย์วิชาการทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งให้บริการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ

4.4.3 สถานประกอบการ สถานประกอบวิชาชีพอิสระ โรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงานวิจัยในท้องถิ่น ซึ่งให้บริการความรู้ ฝึกอบรมเกี่ยวกับงาน และวิชาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน และท้องถิ่นต่าง ๆ

4.4.4 ทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์

4.4.5 สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์

4.4.6 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต ซีดี – รม วีซีดี วิกิทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เป็นต้น

5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดผลจากกระบวนการเรียนรู้ จะเกิดขึ้นอย่างมีพลังเมื่อผู้เรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ต่อการสร้างสรรค์ด้วยตนเอง และได้เห็นผลงานของตนเองอย่างมีความหมาย สร้างความพึงพอใจส่วนตัวเพื่อเป็นแรงจูงใจที่ดี ผู้เรียนที่มีโอกาสเลือกปัจจัยที่สำคัญจะก่อให้เกิดความพึงพอใจ ถ้ามีทางเลือกมากจะช่วยให้เกิดความอยากลงมือปฏิบัติมากยิ่งขึ้น การที่ผู้เรียนสนใจทำงานชิ้นหนึ่งชิ้นใดอย่างจริงจัง จะทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ อย่างหลากหลาย การกิจของครูผู้สอนคือทำอะไรจึงจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ในเนื้อหาที่ตัวเองสอน ผู้สอนทุกคนจะต้องรู้ว่าความรู้ที่ตนกำลังสอนคืออะไร มีอะไรบ้างที่มีโอกาสให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ความรู้เหล่านั้นขึ้นมาได้อย่างไร มีวิธีการใดบ้างที่มีโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้เกิดขึ้นในโครงสร้างความรู้ของเขาเอง และผู้สอนจะประเมินโดยวิธีใด อย่างไร เพื่อรู้ว่าผู้เรียนมีความรู้นั้น ๆ เกิดขึ้นแล้ว และสามารถนำความรู้ที่มีไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวัดและประเมินผลของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เน้นการประเมินผลตามสภาพจริง เมื่อจบแต่ละหน่วยการเรียนรู้จะต้องการประเมินผ่านเชิงประจักษ์

การออกแบบแผนจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามกรอบแนวคิดและแนวทางการประเมินผลด้วยทางเลือกใหม่ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของสำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 24) ได้เปรียบเทียบแผนการจัดการเรียนรู้แบบเดิมและแบบใหม่ ในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบแผนจัดการเรียนรู้จากแนวคิดแบบเดิมและแบบใหม่

แบบเดิม	แบบใหม่
1. วางแผนโดยยึดพฤติกรรมเป็นหลัก	1. วางแผนจากสิ่งที่นักเรียนอยากรู้และอยากทำ ในกรอบของหน่วยการเรียนรู้
2. สอนไปตามหัวข้อเนื้อหา	2. เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง
3. มีจุดประสงค์กว้างๆ	3. มีจุดประสงค์ที่ชัดเจน
4. มัดแน่นเพียง 1-2 สมรรถภาพและวิธีการเรียน	4. ใช้สมรรถภาพและวิธีการเรียนที่หลากหลาย
5. ครูเป็นผู้ดำเนินการสอน	5. นักเรียนมีความต้องการเป็นตัวกระตุ้นให้เกิด การศึกษาและเรียนรู้
6. ยึดตำราเรียนเป็นหลัก	6. ใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
7. ใช้กฎเกณฑ์บังคับเสมอ	7. สนองความต้องการของนักเรียนอย่างเหมาะสม
8. ภาระงานและกระบวนการถูกแบ่ง เป็นส่วนย่อย	8. ภาระงานและกระบวนการรวมอยู่ด้วยกัน
9. นักเรียนปฏิบัติงานโดยไม่ทราบจุดมุ่งหมาย ที่ชัดเจน	9. นักเรียนปฏิบัติงานโดยมีจุดมุ่งหมาย ที่ชัดเจน
10. ประเมินผลครั้งเดียวเมื่อจบบทเรียน	10. ประเมินผลตลอดเวลาดังแต่เริ่มปฏิบัติงาน สิ้นสุดภาระงาน
11. ครูเป็นผู้ประเมิน	11. ผู้เชี่ยวชาญเรื่องนั้นเป็นผู้ประเมิน
12. ครูรู้เกณฑ์ประเมินแต่ผู้เดียว	12. ครูและนักเรียนรู้เกณฑ์การประเมินทั้งสองฝ่าย
13. ประเมินผลเฉพาะภาคความรู้	13. ประเมินผลทั้งความรู้ ความเข้าใจ และกระบวนการที่นักเรียนนำความรู้ต่างๆ มาประยุกต์ใช้

การวัดและการประเมินผลตามสภาพจริงมีองค์ประกอบ 4 ประการ

(กรมวิชาการ, 2546 : 105)

5.1 พฤติกรรมความสามารถ พฤติกรรมความสามารถเป็นความรู้

ทักษะ คุณงามความดีที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งดูจากผลการเรียนที่คาดหวังรายวิชา ผลการเรียนรู้
ที่คาดหวังรายหน่วย

5.2 เครื่องมือวัดที่หลากหลาย สัมภาษณ์ แบบทดสอบ แบบวัดทักษะ เพิ่มสะสมงาน สังเกตขณะปฏิบัติงาน บันทึกพฤติกรรม หรือเครื่องมืออื่น ๆ ที่ผู้สอนคิดค้นขึ้นมา

5.3 วิธีการวัดที่หลากหลาย วัดโดยเพื่อน ผู้สอน ผู้ปกครอง ผลงานการปฏิบัติงานจากสถานประกอบการ วัดก่อนเรียน ขณะเรียน และวัดหลังเรียน ผู้สอนสามารถเลือกวิธีการวัดได้หลากหลาย ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน ผู้สอน และโรงเรียน

5.4 เกณฑ์กำหนดโดยผู้เรียน ผู้สอน สถานประกอบการ ผู้บริโภค ชุมชน และท้องถิ่น

กระบวนการวัดผลประเมินผลจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังจากกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้สร้างความรู้แล้วหรืออาจประเมินในระหว่างการเรียนการสอนที่ผู้เรียนกำลังสร้างความรู้ให้ตนเอง การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ต้องวัดให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ เจตคติ และกระบวนการใช้เครื่องมือวัดที่หลากหลาย โดยการให้เพื่อน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และตนเอง เป็นผู้ประเมินและให้ทุกฝ่ายร่วมกำหนดเกณฑ์การประเมิน

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทำบายศรี

เสฐียร โกเศศ (นามแฝง) (2525 : 268-269) ได้กล่าวถึงการนำบายศรีมาใช้ในพระราชพิธีต่าง ๆ ซึ่งเป็นขัตติยราชประเพณี โบราณสืบมาทุกแผ่นดิน นับตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์ พระราชพิธีอันเนื่องด้วยพระราชโอรส ธิดาและนัดดาพระเจ้าแผ่นดิน นับตั้งแต่แรกประสูติ จนเจริญอายุเติบโตมีความสามารถถวายตัวเข้ารับราชการในแผ่นดิน จะมีพิธีและพระราชพิธีที่จัดให้มีขึ้นเป็นเกียรติยศสำหรับตนเองหลายพิธีด้วยกัน บายศรีของหลวงหรือของพระมหากษัตริย์ที่จัดขึ้น เช่น พระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่จัดทำเมื่อแรกประสูติ พระราชพิธีทรงสนามรับพระบรมภักไชย พิธีโสกันต์ ให้จัดตั้งบายศรีแก้ว บายศรีเงิน บายศรีทอง และจัดทำเครื่องเสวยใส่ครบทุกชั้น

มณีรัตน์ จันทนะพะลิน (2525 : 143-152) ได้ให้ความหมายของบายศรี คือ ภาชนะที่ตกแต่งสวยงามเพื่อสำหรับใส่อาหารคาวหวานในพิธีสังเวชบูชา และพิธีทำขวัญต่าง ๆ ทั้งพระราชพิธี และพิธีราษฎร์มีขนาดใหญ่ เล็ก สอดขึ้นไปตามลำดับชั้น พานบายศรีมีหลายชั้นทำเป็นชั้นคี่ เช่น 3, 5, 7 และ 9 ชั้น

บายศรีต้น 3 ชั้น ใช้เป็นเครื่องสมโภชน์ สั่งเวยในพิธีมงคลต่าง ๆ หรือสู่ขวัญในพิธีสมรสของชั้นหลานเจ้านายฝ่ายเหนือ ใช้ใบตองพับเป็นกลีบหน้าขนาดตัดกับคั่นกล้วยเป็น 3 ชั้น คาดเข็มขัดมาลัยแบน ตกแต่งด้วยดอกไม้สด

บายศรีต้น 5 ชั้น ใช้ในพิธีสำหรับเจ้านายที่ทรงกรมหรือเสนาบดี บายศรีต้นนี้เป็นบายศรีที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บายศรีต้องรองทองขาว ซึ่งแต่ละชั้นของบายศรีจะบรรจุด้วยขนมหวาน หรือดอกไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล

บายศรีต้น 7 ชั้น ใช้สำหรับเจ้านายชั้นเจ้าฟ้าและพระราชอาคันตุกะชั้นประธานาธิบดี เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า บายศรีต้นกลีบหน้าผาก แต่ละชั้นจะประดับด้วยดอกบัวใช้ในพิธีสมโภชพระพุทธรูป

บายศรีต้น 9 ชั้น ใช้สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในพิธีหรือพระราชพิธีที่เป็นมงคลต่าง ๆ

ส่วนบายศรีชั้นเดียวหรือบายศรีที่ใส่ขันน้ำพานรองใบเดียว ใช้ในพิธีของราษฎรทั่วไป เป็นบายศรีขนาดใหญ่แต่จัดใส่ภาชนะที่ใหญ่ขึ้น เช่น พาน โดกหรือตะกุ่ม เช่น บายศรีอีสานหรือบายศรีเชียงใหม่ การใส่พานนี้จะใส่พานใบเดียวหรือหลายใบตั้งซ้อนกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับขนาดของพิธีนั้น ๆ

สถาพร พันธุ์มณี (2542 : 2392-2397) ได้ให้ความหมายของ “บายศรี” หมายถึง เครื่องใช้ในพิธีสู่ขวัญ (ภาษาถิ่นว่า สูดขวน) ทำด้วยใบตองกล้วยตานีจัดเป็นชั้นเรียงกันประดับด้วยดอกพุด หรือดอกบานไม่รู้โรยให้สวยงาม จัดเป็นชั้น ๆ อยู่บนพานหรือโดก คำว่า “บายศรี” หรือ “พานบายศรี” ภาษาอีสานนิยมเรียกว่า พาชขวัญ หรือบางท้องถิ่นเรียกว่า “ขันบายศรี” ก็มี ในการทำพิธีสู่ขวัญ (สูดขวน) นั้นผู้ทำพิธี (หมอขวัญหรือหมอสูด) บางท่านก็ให้ทำพาชขวัญ 1 พานและพาชบายศรีอีก 1 พาน ลักษณะทั่วไปเหมือนกัน ทั้งสองพานต่างกันที่พาชขวัญจะมีเครื่องใช้ประจำตัวของผู้เข้าพิธีสู่ขวัญ อันได้แก่ กระจก หวี เส้นผม (ตัดจากศีรษะเล็กน้อย) เล็บ ผ้าขาว จัดอยู่ในพาน พาชขวัญ ส่วนพานบายศรีนั้นจะใส่รูปเทียน (นิยมเทียนเวียนหัวและเทียนค่าคิง) ข้าวต้ม กล้วยข้าวเหนียว 1 ปั้น ไข่ต้ม 1 ฟอง ในชั้นล่างของพานบายศรี และยังใส่เส้นด้ายไว้จำนวนมากตามช่อดอกไม้คล้ายเป็นเครื่องประดับพาชบายศรี (เส้นด้ายเหล่านี้ ใช้สำหรับผูกข้อมือ อวยชัยให้พร) แต่โดยทั่วไปจะจัดทำพานเดียว เรียกว่า “พาชขวัญบายศรี” ซึ่งประกอบด้วย

1. พาชขวัญ
2. ขัน 5 (ดอกไม้และเทียนอย่างละ 5 คู่)

3. เทียนเวียนหัว (เทียนรอบศรีษะ)
4. เทียนคำคิง (เทียนยาวเท่าลำตัว วัดจากคอถึงสะดือ)
5. เหล้า 1 ก๋อง (กระปุก) สำหรับวิคฟาย (ประพรม) ตอนสวดคำสู่ขวัญเสร็จแล้ว
6. สำหรับอาหาร (ทำเฉพาะสู่ขวัญคนป่วย)

สุจิตต์ วงศ์เทศ (2548 : 34) ได้ให้ความหมาย ของคำ ว่า บายศรีสู่ขวัญ แยกได้เป็นสองคำคือ บายศรี และสู่ขวัญ บายศรี แยกเป็นสองคำ คำว่า “บาย” มาจากภาษาเขมร แปลว่า ข้าว คำว่า “ศรี” หมายถึง ความเป็นสิริมงคล จากประเพณีของไทยทั่วไป โดยเฉพาะประเพณีของชาวอีสาน เมื่อมีแขกผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ หรือญาติมาเยี่ยม ต้องนำข้าวปลาอาหารเหล้า肴ออกมาต้อนรับ หากไม่ทำก็เป็นการผิดประเพณี ผู้ใหญ่ไม่ชอบ หรือวิญญูณาบรรพบุรุษอาจไม่พอใจหรือโกรธ เป็นการผิดผี หากเป็นญาติผู้ใหญ่ นอกจากจะมีอาหารมาต้อนรับแล้ว บางครั้งยังต้องมีพานดอกไม้ธูปเทียนออกมาให้ลูกหลานได้กราบไหว้ จนกลายเป็นพานบายศรี ส่วนคำว่า “สู่ขวัญ” ตามความเข้าใจของคนทั่วไป ขวัญอาจ หมายถึง ผมหหรือขนที่เวียนเป็นก้นหอย แต่แท้ที่จริงเชื่อว่ามนุษย์นั้นนอกจากมีร่างกายแล้วยังต้องมีขวัญอีก คำว่าขวัญ ไม่มีตัวตน แต่เชื่อว่าอยู่ประจำชีวิตของคนตั้งแต่เกิดมา และเชื่อว่าถ้าขวัญอยู่กับตัว ก็จะเป็นสิริมงคล สุขกายสบายใจแข็งแรงไม่เจ็บป่วย แต่คนที่ตกใจ ขวัญหนีหรือเสียขวัญ ขวัญออกจากร่างกาย หรือขวัญอ่อน ขวัญหาย ขวัญไม่อยู่กับเนื้อกับตัว จึงต้องมีการบายศรีสู่ขวัญให้ขวัญกลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวเช่นเดิม สำหรับภาคอีสาน มักจะมีข้าวเหนียวหนึ่ง ข้าวต้มกล้วยน้ำว้า ไข่ต้ม วางอยู่ในพานบายศรีด้วย และสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ เส้นด้าย (ฝ้าย) สำหรับผูกแขนรับขวัญ หรือสู่ขวัญด้วย มีเทียนความยาวขนาดวัดรอบศรีษะของคนที่จะเข้าพิธี ผ้าผืนแพรขาว น้ำอบน้ำหอม หวี กระจก เป็นต้น สำหรับผู้ที่รับการบายศรีสู่ขวัญ

จากนักการศึกษาที่กล่าวไว้สรุปได้ว่าบายศรี หมายถึง เครื่องเชิญขวัญหรือรับขวัญ ที่ทำด้วยใบตองรูปคล้ายกระทงซ้อนขึ้นไปเป็นชั้น ๆ เรียงจากใหญ่ขึ้นไปหาเล็กตามลำดับ นิยมทำบายศรี 3 ชั้นสำหรับบุคคลทั่วไป

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทำบายศรีบ้านดงบัง

การจัดทำพาวัวบายศรี หรือวัฒนธรรมการบายศรีของบ้านดงบัง ตำบลดงบัง อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวอีสานกลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกันของวัฒนธรรมแถบกลุ่มแม่น้ำโขงทั้งชนชาติลาวและชนชาติไทย จะแตกต่างกันบ้างในส่วนปลีกย่อยและความเชื่อในการนำมาใช้

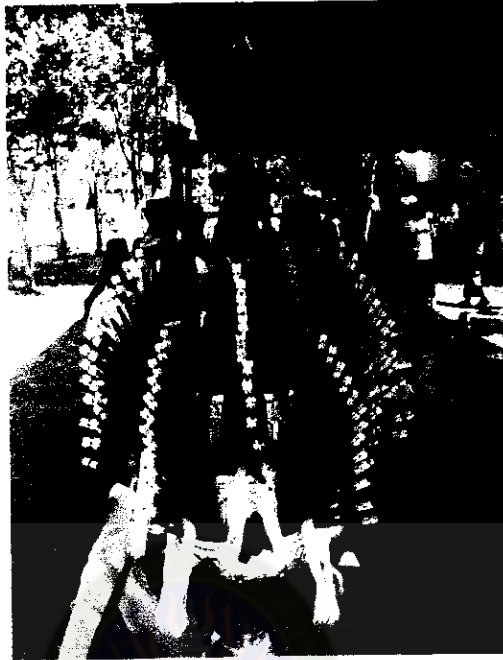
พาวัว คือ ชั้นหรือพานที่ประดับด้วยใบตอง นำมาประดิษฐ์เป็นยอดพุ่มแหลม โดยใช้ใบตองทำเป็นรูปกรวย เย็บติดกันเป็นหลายหรือเป็นแฉก เรียกว่า ชั้นหมากเบ็งจ้ ประดับด้วยดอกไม้ ให้สวยงาม นิยมใช้ดอกกรัก ดอกบานไม่รู้โรย ดอกดาวเรือง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง นิยมใช้ตั้งแต่ขนาด 1 ฟุตขึ้นไป ทำขนาดเล็กหรือใหญ่ตามฐานานุรูปของบุคคล นอกจากนี้ทำเป็นทรงพุ่มยอดแหลมแล้ว อาจทำเป็นชั้น ๆ ก็ได้ นิยมทำบายศรี 3 ชั้น เมื่อตกแต่งบายศรีเสร็จแล้ว จะนำเสื้อผ้า เครื่องใช้ (กระจก หวี ฯลฯ) ของผู้เข้าพิธีมาปูรองพาวัว นิยมใช้ผ้าขาวปูพาวัว พร้อมกับเครื่องประกอบการบายศรี ได้แก่ ไข่ต้ม 1 ฟอง ข้าวต้ม 1 ก้อน ข้าวเหนียว 1 ก้อน กล้วยสุก 1 ผล อย่างละ 1 ทุกอย่าง จัดเป็น 1 ชุด วางในพาวัว และมีด้ายผูกข้อมือนิยมพันกับก้านมะพร้าว เสียบประดับไว้กับพาวัว หรือจะนำมาวางพาดลงบนพาวัวเลยก็ได้ จำนวนด้ายมากหรือน้อยแล้วแต่ความต้องการ ให้เพียงพอกับญาติมิตรที่มาร่วมงานผูกข้อมือผู้ที่สู่ขวัญ

ลักษณะทั่วไปของการทำบายศรี บ้านดงบัง ตำบลดงบัง อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดหนองคาย มีดังนี้

1. อุปกรณ์การทำบายศรีสู่ขวัญ

- 1.1 ใบตองกล้วยตานี
- 1.2 ไม้กลัดที่ทำจากไม้ไผ่
- 1.3 กรรไกร
- 1.4 ดอกไม้สด อาทิ ดอกกรัก ดอกดาวเรือง ดอกบานไม่รู้โรย
- 1.5 พาน หรือชั้น

ภาพที่ 1 บายศรีสู่ขวัญของบ้านดงบัง

2. ขั้นตอนและวิธีการทำบายศรีบ้านดงบัง

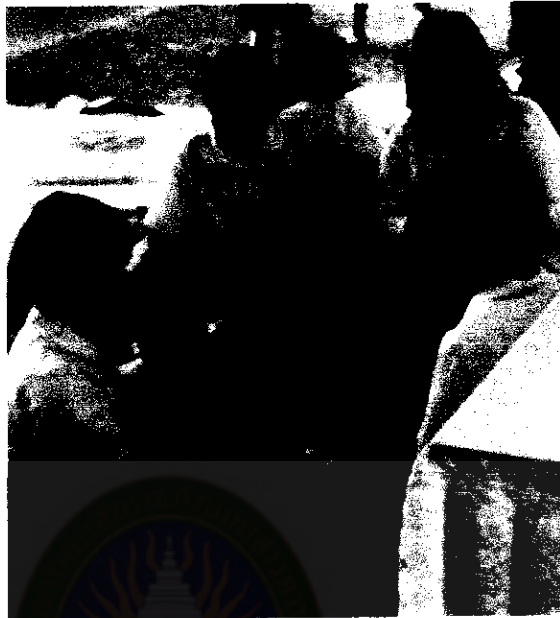
ขั้นที่ 1 ฉีกใบตองขนาดที่ต้องการตามจำนวน ดังนี้

- 1.1 ฉีกใบตองขนาดกว้าง 3.5 นิ้ว ยาวประมาณ 8 นิ้ว จำนวน 94 ชิ้น
- 1.2 ฉีกใบตองขนาดกว้าง 3 นิ้ว ยาวประมาณ 8 นิ้ว จำนวน 66 ชิ้น
- 1.3 ฉีกใบตองขนาดกว้าง 21 นิ้ว จำนวน 3 ชิ้น
- 1.4 ฉีกใบตองขนาดกว้าง 16 นิ้ว จำนวน 2 ชิ้น
- 1.5 เหลาไม้ไผ่ทำเป็นไม้กลัดยาว 14 อัน ไม้กลัดสั้น จำนวน

ประมาณ 100 อัน

ขั้นที่ 2 วิธีทำลูกบายศรี

2.1 ใช้ใบตองขนาด 3.5 นิ้ว จำนวน 54 ชิ้น ตัดหัวท้ายออกเล็กน้อย หางยใบตองขึ้น แล้วจับทางด้านแข็งม้วนเข้าเป็นรูปกรวยให้แน่น ใช้ไม้กลัดยาวเสียบร้อย ลูกบายศรีไว้เป็นชุด ๆ ชุดละ 9 อัน จำนวน 9 ชุด ลูกบายศรีทั้ง 54 อัน จะต้องมีขนาดเท่ากัน โดยการวัดจากลูกบายศรีตัวแรกที่ทำไว้อาจเทียบขนาดหรือใช้ไม้บรรทัดวัดก็ได้

ภาพที่ 2 นักเรียนเรียนรู้การตีกไบ่ตองจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 3 การทำลูกบายศรีของบ้านดงบัง

2.2 ใช้ใบตองขนาด 21 นิ้ว หงายใบตองขึ้นแล้วม้วนจากปลายด้านข้าง ม้วนใบตองไปเรื่อย ๆ เพื่อทำเป็นยอดบายศรี ถ้าต้องการให้ยอดกรวยแข็งแรงกรวยใช้ก้านใบส่วนที่ตรงเสริมข้างใน แล้วใช้ไม้กลัดโคนของกรวยไว้

ภาพที่ 4 การม้วนลูกบายศรี

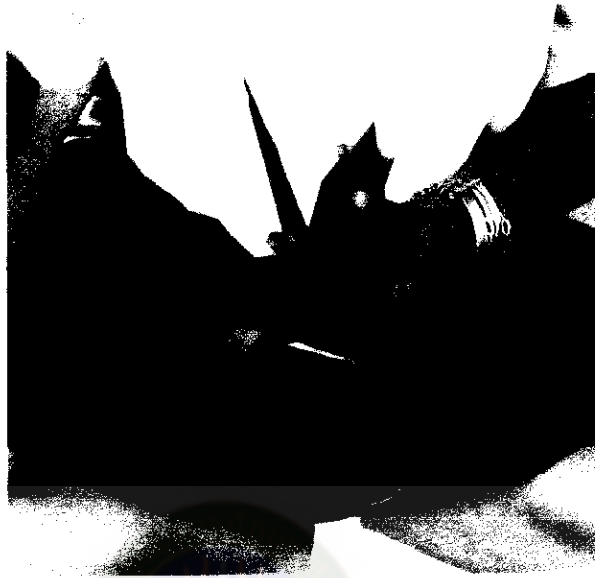
ขั้นที่ 3 การเข้าตัวบายศรี

3.1 นำยอดบายศรีที่เตรียมไว้แล้วนำลูกบายศรี 54 ลูกมาเข้ากับยอดทีละลูก โดยใช้ใบตองขนาด 3 นิ้ว ห่อตัวบายศรีที่เป็นยอด ดังนี้

3.1.1 ใช้ลูกบายศรี ทามเข้ากับยอดบายศรี ให้ลูกบายศรีลดจากยอดบายศรีประมาณ 9 นิ้ว หรือตามความต้องการ

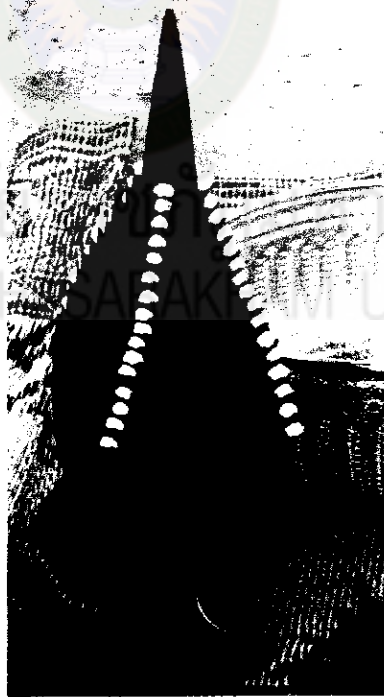
3.1.2 ใช้ใบตองขนาด 3 นิ้ว ห่อพันเป็นฝั่มงให้แน่น แล้วใช้ไม้กลัดกลัดไว้ ทำเช่นนี้จนครบ 9 ครั้ง แล้วใช้ใบตอง 3 นิ้ว ห่อโคนด้วยยอดบายศรีอีกครั้ง จะได้ยอดบายศรี 1 อัน ทำเช่นเดียวกันจนได้ครบยอดบายศรี 3 อัน

3.2 นำลูกบายศรีที่เหลือ 3 ชุด มาห่อฝั่มงให้เป็นตัวบายศรี เช่นเดียวกับตัวยอดบายศรีจะได้ตัวบายศรี 3 อัน

ภาพที่ 5 นักเรียนกำลังทำการเข้าตัวบายศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
RAJABHAT MAHACHULABONGKOR UNIVERSITY

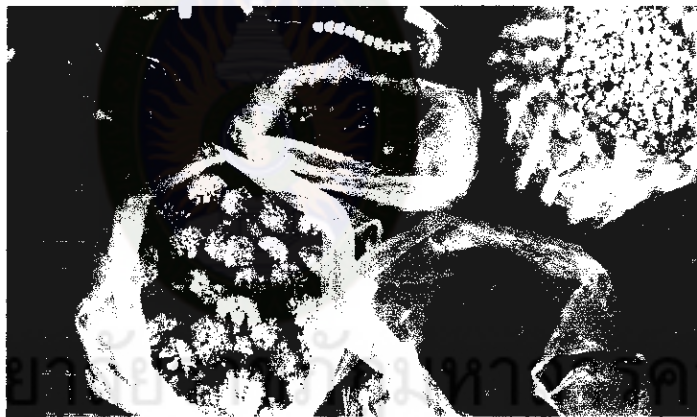

ภาพที่ 6 การทำชิ้นหมากเบ็งจ้ของบ้านดงบัง

ขั้นที่ 4 การทำขันหมากเบ็งจ้

ขันหมากเบ็ง หรือ ขันหมากเบ็งจ้ คือ พานพุ่มดอกไม้สำหรับใช้เป็นเครื่องบูชา ในพิธีกรรม และบูชาพระรัตนตรัยในวันอุโบสถศีล หรือวันสำคัญทางพุทธศาสนา รวมทั้งนำไปบูชาวิญญูณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยนำไปวางไว้ตามเสารั้ววัด หรือชามบรรพบุรุษ (หลักธาตุ ทำด้วยไม้แก่นแกะสลักสวยงาม เจาะเป็นโพรงสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ขนาดสามนิ้วฟุตบรรจุกระดูก) ซึ่งบูชาในวันสำคัญ ทางพุทธศาสนาและวันสงกรานต์

ขันหมากเบ็งจ้ จะใส่เครื่องบูชาเครื่องห้า ได้แก่ หมาก พลุ รูป เทียน ข้าวดอก ดอกไม้ อย่างละห้าคู่ ใช้ใบตองเย็บเป็นกรวยซ้อนกันเป็นรูปทรงกรวยคล้ายเจดีย์ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 นิ้ว สูง 6-8 นิ้ว ประดับประดาเครื่องสักการะห้าอย่างดังกล่าวไว้บนยอดแหลมของกรวยเรียงลดหลั่นลงตามลำดับ เพื่อความสวยงาม ดอกไม้ที่นิยม ได้แก่ ดอกดาวเรือง ดอกบานไม่รู้โรย ดอกพุด ดอกกรัก

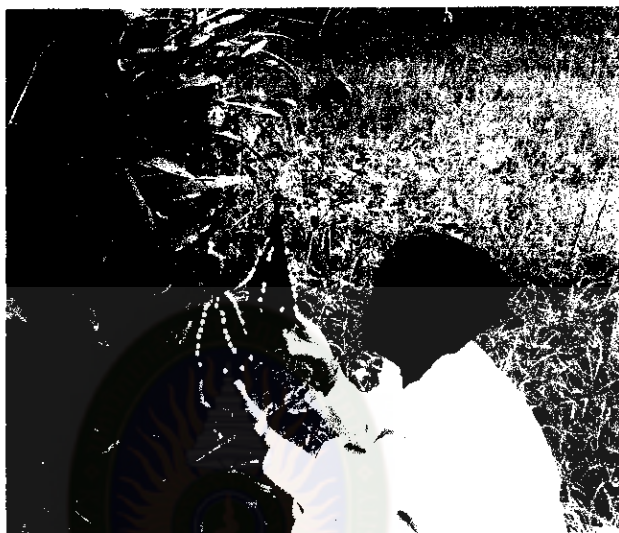

ภาพที่ 7 ดอกไม้ที่ใช้ในการทำบายศรีบ้านดงบัง

การทำขันหมากเบ็งจ้ มีขั้นตอนดังนี้

- 4.1 นำใบตองขนาด 16 นิ้ว 2 ชั้นซ้อนกัน หงายใบตองแล้วจับด้านแข็งพับให้เป็นกรวยขนาดใหญ่ พอเหมาะกับขันใบเล็กแล้วใช้ไม้กั๊ตไว้ให้แน่น
- 4.2 ใบตองขนาด 3. 5 นิ้วที่เหลือจากนำลูกบายศรี มาพับให้เป็นกลีบหมากเบ็งจ้ โดยหงายใบตองแล้วพับด้านแข็งมาตรงกลาง พับด้านอ่อนมาทับจะได้ 1 กลีบ ใช้ไม้กั๊ตยาวร้อยไว้เป็นชุดทำทั้งหมด 60 กลีบ ชุดละ 15 กลีบ
- 4.3 นำกลีบมาติดกับกรวยใหญ่ในข้อที่ 4.1 แล้วใช้ไม้กั๊ต กั๊ตไว้ ทำรอบกรวย กลีบที่ 1 ติดแล้ว ติดอีกด้านตรงข้ามเป็นกลีบที่ 2 กลีบที่ 3 และกลีบที่ 4 จะสับหว่างกันตามลำดับจนได้หมากเบ็งจ้ขนาดพอเหมาะกับขันใบเล็ก

4.4 ใช้กรรไกรตัดขอบหมากเบ็งจี้ให้เสมอกัน แล้วนำใบตองกว้าง ประมาณ 3 นิ้ว หุ้มปลายขอบโดยใช้ไม้กลัดให้แน่น ตกแต่งชั้นหมากเบ็งจี้ด้วย ดอกพุด ดอกกรัก หรือดอกบานไม่รู้โรย

ภาพที่ 8 การบวงสรวงบูชาวิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

ขั้นที่ 5 การประกอบบายศรี

- 5.1 นำใบคูณ ใบขอ ใบรัก มาเรียงไว้ในพานอย่างละ 9 ใบ
- 5.2 นำขันใส่ข้าวสาร เพื่อให้มีน้ำหนักตั้งบนพานที่มีใบไม้มงคล
- 5.3 ใช้ลูกบายศรี 3 ตัว ติดเข้ากับขันโดยให้โคนบายศรีอยู่ในพาน ให้เรียบร้อย จักระยะห่างตัวบายศรีทั้ง 3 ให้เท่า ๆ กันแล้วใช้ฝ้ายขาวเส้นยาวพันตัวลูกบายศรีให้แน่น
- 5.4 นำยอดบายศรีทั้ง 3 ตัวมาวางสับหว่างกับตัวบายศรี ที่จัดไว้ในข้อ 5.3 โดยใช้ข้าวสารกลบปลายโคนบายศรีไว้ตั้งให้ตรง แล้วใช้ขวดใส่น้ำตั้งตรงกลาง ผึ่งลงในข้าวสารเล็กน้อย แล้ววางขวดใส่น้ำตรงกลางขัน
- 5.5 นำหมากเบ็งจี้ที่เตรียมไว้มาสวมลงที่ขวดน้ำ เพื่อชั้นหมากเบ็งจี้จะได้ตั้งตรงอย่างมั่นคง

5.6 นำดอกไม้ที่เตรียมไว้มาเสียบไม้

5.6.1 ดอกบานไม่รู้รุ่ย ดอกรักรักดาวเรียงประดับตั้งแต่ยอดบายศรีถึงชั้นล่างตามจำนวนชั้นที่ต้องการนิยมทำเป็นชั้นคู่ โดยเริ่มจากยอดเรียงลงมาถึงชั้นล่างมาประดับลูกบายศรี ทั้ง 54 ลูก

5.6.2 ดอกดาวเรืองขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ เสียบให้เป็นรูปคล้ายมาลัยคู่

5.6.3 นำดอกบานไม่รู้รุ่ย ดอกรักรักหรือดอกดาวเรืองมาประดับตกแต่งให้สวยงาม

ภาพที่ 9 การประกอบและตกแต่งบายศรีของนักเรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. วิธีใช้

3.1 ใช้เป็นเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย ฉะนั้นวันสำคัญทางพุทธศาสนาชาวบ้านจะทำขันหมากเบ็งจ้มาบูชาพระรัตนตรัยด้วย

3.2 ใช้เป็นเครื่องสักการะอยู่ในเครื่องพลีกรรม ไหว้ครู เช่น สรงขวัญ

3.3 ใช้บูชาวิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยนำไปประดับไว้ตามเสา รั้ว อด อาราม

ส่วนการรักษาใบตองบายศรีให้สดคงทนได้นานนั้น ทำโดยนำใบตองที่เย็บ เป็น ลูกบายศรีนำไปแช่น้ำซึ่งผสมสารส้ม หรือน้ำที่ผสมเครื่องดื่บบำรุงกำลัง เช่น ลิโพวิตันตี คาราบาวแดง กระทิงแดง M-150 เป็นต้น อัตราส่วนน้ำหนึ่งปี๊บต่อห้าขวด แช่ไว้นาน หนึ่งชั่วโมง จึงนำใบตองนั้นมาประกอบเป็นบายศรีต่อไป ใบตองจะสดหรืออยู่ได้นานถึง หนึ่งสัปดาห์ นำน้ำมันมะกอกมาทาเพื่อให้ใบตองมีสีส้มเข้มสวยงาม ส่วนการประดับดอกไม้ นิยมใช้ดอกไม้สดตัดกัน เช่น ดอกกรัก ดาวเรือง ดอกบานไม่รู้โรย ปัจจุบันพิธีบายศรีสู่ขวัญ นิยมทำในงานมงคลต่าง ๆ เช่น การแต่งงาน การบวช การต้อนรับ หรือเลี้ยงส่งผู้นำ หรือ หัวหน้าหน่วยงานที่มารับตำแหน่งหรือย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนสมณศักดิ์ของพระ การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การไปเป็นทหารเกณฑ์ การไปเรียนต่อ การได้เข้ารับราชการ ผู้ที่ หายจากเจ็บป่วย การไปทำงานต่างประเทศ บุตรเกิดใหม่ ฉลองรับปริญญาบัตร ต้อนรับคนเก่ง หรือผู้ที่นำชื่อเสียงมาให้หมู่บ้าน ต้อนรับผู้ที่นำกฐินหรือผ้าป่ามามอบให้หมู่บ้าน ต้อนรับ คณะกรรมการประเมินกิจกรรมของหน่วยราชการในชุมชน หรือประเมินกิจกรรมของชุมชน ให้เกิดความประทับใจ เป็นต้น

พัฒนาการของนักเรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลาย (อายุ 9-12 ปี)

พรณี ชูทัย เจนจิต (2545 : 122 - 137) กล่าวว่า ขั้นตอนของพัฒนาการทางด้าน จิตสังคม (Psychosocial) ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive) และพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral development) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการแสดงพฤติกรรมในด้านของคุณลักษณะพัฒนาการ ของนักเรียนในระดับอายุต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์และสติปัญญาในทุกระดับ ชั้นเป็นสิ่งสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการทำงานของทั้งสิ้น

คุณลักษณะของพัฒนาการในระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 9-12 ปี) มีดังต่อไปนี้

พัฒนาการทางจิต - สังคม (Psychosocial development) อยู่ในขั้น inferiority VS. Superiority หรือความขั่นหมั่นเพียร - ความต่ำต้อย สิ่งสำคัญคือ กระตุ้นให้ทำงานในลักษณะ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม พยายามลดการเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนที่ดีที่สุด กับแม่ที่สุด

พัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจ (Cognitive development) อยู่ในขั้น Concrete operation เริ่มจะเข้าสู่ขั้น Formal operation เด็กบางคนในระดับประถมศึกษาตอนปลายมี ความสามารถที่เข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม แต่ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังแก้ปัญหาในลักษณะที่เป็น รูปธรรม

พัฒนาการทางจริยธรรม (Moral development) พัฒนาจาก Preconvention ไปสู่ Convention สามารถทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อให้ได้รับการยอมรับว่าเป็น “เด็กดี”

สิ่งที่พึงจดจำเกี่ยวกับคุณลักษณะทั่ว ๆ ไป คือ ความกระตือรือร้นที่จะเรียนลดลง ถ้าสิ่งที่จะเรียนไม่มีอะไรแปลกใหม่ น่าสนใจ จะเริ่มสนใจกับวิชาทักษะ วัยนี้จะเริ่มเห็นความแตกต่างได้ชัดเจนระหว่างนักเรียนที่เรียนเร็วและเรียนช้าในวิชาทักษะ เริ่มเข้าสู่วัยรุ่นที่มีความตระหนักถึงบทบาททางเพศ ลักษณะพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ มีดังนี้

1. ลักษณะทางร่างกาย (Physical characteristics)

มีพัฒนาการ ดังนี้

1.1 โดยทั่วไปเด็กหญิงวัยนี้เติบโตเร็วกว่าผู้ชาย จึงเห็นว่าเด็กหญิงอายุ 11 – 14 ปี มักสูงและหนักกว่าเด็กชาย ดังนั้นเห็นได้ว่าเด็กหญิงในชั้นเดียวกันมีขนาดตัวต่างกันมาก เด็กหญิงมีความคิดว่า ผู้หญิงจะต้องเก็บบอบบาง ซื่อาย อาจจะรู้สึกไม่สบายใจ

ดังนั้นครูควรอธิบายให้ฟังว่า เด็กชายจะโตทันในไม่ช้า จะทำให้เด็กหญิงเหล่านี้สบายใจขึ้น

1.2 เด็กหญิงส่วนใหญ่ย่างเข้าสู่วัยรุ่น รูปร่างเปลี่ยนไป มีความสนใจเรื่องเพศมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนี้รวดเร็วมาก เด็กต้องมีการปรับตัวทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เด็กจะเป็นกังวลในขณะเดียวกันมีความอยากรู้อยากเห็นสูง จึงควรให้คำแนะนำทางเพศอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งควรให้สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน เช่น บางโรงเรียนไม่ยอมให้พูดเรื่องเพศในชั้นเรียนหรือเป็นพิธีการ หรือถ้าท่านไม่สะดวกใจที่จะอธิบายให้เด็ก ฟังก็อาจจะใช้ภาพยนตร์หรือบทความ ซึ่งมีอยู่ไม่น้อยแทนได้ หรืออาจจะขอให้พยาบาลประจำโรงเรียนทำหน้าที่นี้ก็ได้

1.3 เด็กมีความสามารถทำงานละเอียดได้ดีขึ้น ดังนั้นจึงให้งานที่ใช้วัสดุเล็ก ๆ ได้ จะเห็นว่าศิลปกรรม หัตถกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการดนตรีได้รับความนิยมมาก ควรเริ่มสนับสนุนงานด้านนี้ เช่น การวาดรูป ระบายสี สร้างแบบจำลอง ทำเครื่องปั้นดินเผาเพื่อช่วยให้เด็กได้ใช้มือได้ดีขึ้น ถ้าจะช่วยให้มีการทำแบบใช้ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช้การลอกเลียนแบบก็จะดีมาก ครูอาจสนับสนุนการดนตรีด้วยการจัดให้นักเรียนมีโอกาสเล่นดนตรีในสถานที่ที่จัดไว้ก็ได้

1.4 โดยปกติ เด็กจะแข็งแรงขึ้นมากกว่าแต่ก่อน แต่มักจะมีท่าที่ไม่ใคร่สุขภาพ มีการโยกแก้อี เป็นต้น ครูอาจจะช่วยโดยการเตือนอย่างเป็นกันเอง ก่อนเริ่มเรียนให้นั่งตัวตรง สำหรับเรื่องการโยกแก้อีอาจให้นักเรียนยืนข้างแก้อีสัก 10 นาที ก่อนจะนั่งเพื่อเป็นการเตือนตนเอง

1.5 การเจริญเติบโตของกระดูกยังไม่สมบูรณ์ จึงไม่สามารถรับน้ำหนักได้มาก ถ้าเห็นว่าเด็กชายไม่ยอมทำอะไรที่ต้องออกแรงมาก ๆ เช่น การชกต่อย ควรแนะนำให้เล่นสิ่งที่ไม่เกินความสามารถ

1.6 เด็กชายชอบเล่นรุนแรง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดบาดเจ็บ เช่น การชกต่อย ควรปล่อยให้เล่น ถ้าเห็นว่าไม่เกินกำลังและไม่เป็นอันตราย นอกจากนี้ในเวลาเรียนหรือเมื่อเริ่มจะเป็นอันตราย แต่บางครั้งเด็กชายอาจต้องการแสดงถึงความเป็นชายในทางผิด ๆ เช่น แข่งขัน กลั่นแกล้งคนอื่น ครูควรอธิบายให้ฟังล่วงหน้าถึงอันตรายของการกระทำดังกล่าว เพราะเด็กอาจจะไปทำที่อื่น ควรชักจูงให้เด็กชายแสดงความสามารถในด้านกีฬา

2. ลักษณะทางสังคม (Social characteristics)

มีพัฒนาการดังนี้

2.1 เพื่อนในกลุ่มมีอิทธิพลกับความประพฤติของเด็กมาก เด็กต้องการเป็นคนดังในหมู่เพื่อนมากกว่าจะเชื่อฟังผู้ใหญ่ เมื่อเด็กในชั้นประถมศึกษาตอนต้นจะทำตามผู้ใหญ่บอก แต่ระยะนี้กลับจะเอาใจเพื่อนมากกว่า เด็กบางคน โดยเฉพาะเด็กชายอาจจะพยายามทำตัวให้เด่น โดยการขัดคำสังครู

เด็กอาจจะจัดตั้งกลุ่มของตนซึ่งประกอบด้วยทั้งเด็กชาย และเด็กหญิงจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ นอกโรงเรียน อาจจะมีการขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มซึ่งจะมารบกวนชั้นเรียนได้บ้าง เช่น การส่งโน้ตว่ากันในชั้น จะแก้ไขได้ด้วยการจัดเอาคนในกลุ่มที่ขัดแย้งกันเข้ามาทำงานร่วมกัน อาจจะต้องมีการควบคุมอย่างใกล้ชิดในระยวันสองวันแรก

เด็กวัยนี้มักชอบทำผิดจากแบบแผนของสังคม เช่น การขโมยของจากร้าน ในบางกรณีการกระทำเช่นนี้เป็นเพียงความต้องการที่จะท้าทายกับกฎข้อบังคับต่าง ๆ เพราะเด็กในวัยนี้ต้องการเป็นอิสระ ถ้าครูพบปัญหาขโมย หรือพบว่าเด็กบางคนอยากได้แข่ง ควรคิดเสมอว่าเขากำลังอยู่ในวัยที่ต้องการอิสระ ควรให้ความเข้าใจมากกว่าการลงโทษ

2.2 ความสนใจของเด็กหญิงและเด็กชายแตกต่างกันมาก อาจจะมีการโต้เถียง แข่งขันกันทั้งในด้านการเรียนและการเล่นกีฬา ที่เป็นดังนี้เพราะเด็กเริ่มสังเกตเห็นว่าสังคมกำหนดบทบาทของเด็กหญิงและเด็กชายต่างกัน เด็กชายมักจะทำเด็กหญิงต่าง ๆ เนื่องจากเด็กหญิงมักเรียนได้ดีกว่า ครูควรหลีกเลี่ยงการแข่งขันระหว่างเด็กหญิงกับเด็กชาย

2.3 การกีฬาที่เล่นเป็นทีมได้รับความนิยมมากขึ้น มีความรักพวกพ้องมากขึ้น ครูควรชักจูงให้มีการเล่นร่วมกัน ซึ่งเป็นการแบ่งพวกแปลก ๆ ไปกว่าที่จำเจอยู่ อย่างไรก็ตาม

เนื่องจากมีความรู้สึกอยากรวมกลุ่มมาก ครูอาจจะต้องจัดกีฬาที่ไม่มีการเปลี่ยนสมาชิกในกลุ่มบ่อยนัก

2.4 การตั้งใจแบบหือหวาหรือการนิยมคนเก่งจะพบได้เสมอ อาจจะมีการตั้งใจครู หรือนักกีฬา เป็นต้น ครูควรพยายามลดความซาบซึ้งที่นักเรียนมีต่อตนเอง โดยการแสดงให้เห็นว่าครูมีความผูกพันของครูอยู่แล้ว เช่น การพูดถึงสามี ลูกหรือคู่รักของตน แต่ควรนึกเสมอว่าเด็กอาจถือความนิยมนี้เป็นเรื่องจริงจังมาก จึงไม่ควรทำเป็นเรื่องตลก ซึ่งจะทำให้เป็นผลเสียได้

3. ลักษณะทางอารมณ์ (Emotional characteristics)

มีพัฒนาการดังนี้

3.1 ความขัดแย้งระหว่างข้อตกลงของกลุ่ม และกฎของผู้ใหญ่ทำให้เกิดปัญหา ซึ่งอาจรวมทั้งปัญหาชาวอาชญากร ถ้าครูวางระเบียบวินัยในการปกครองชั้นอย่างเหมาะสม ยุติธรรมแล้ว พฤติกรรมขัดแย้งเหล่านี้อาจไม่เกิดขึ้น นอกจากนั้นการเปิดโอกาสให้เด็กตั้งกฎเกณฑ์เกี่ยวกับระเบียบวินัยในห้องเรียนเองก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่สามารถลดความขัดแย้งเหล่านี้ได้ แต่ถ้าครูพยายามทำอย่างดีแล้วปรากฏว่ายังมีปัญหาร้ายแรงเกิดขึ้น ครูจะต้องทำความเข้าใจว่าเด็กในวัยนี้ต้องการยอมรับจากกลุ่ม ฉะนั้นครูควรให้ความเอาใจใส่ ให้การยอมรับเด็กประเภทนี้ ซึ่งอาจช่วยลดเหตุการณ์ ที่อาจร้ายแรงลงไปได้

3.2 เด็กในวัยนี้สามารถยอมรับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติตัว มองทุกสิ่งทุกอย่างกว้างขวาง มีเหตุผล สามารถมองเห็นความที่ควรเป็นไปได้หรือเป็นไปไม่ได้ มองเห็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกัน ความคิดเห็นเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยาอยู่ในลักษณะที่เปื้อนเจท์ เรียกว่า “moral relativist” มิได้ถือความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่ดังเช่นวัยต้นคืออะไรถูกต้องเป็นถูกต้องอะไรผิดก็ต้องผิดช่วยนี้รู้จักพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยใจเป็นธรรมมากขึ้น

ดังนั้นในการสอนเพื่อพัฒนาความคิดเกี่ยวกับจริยธรรมต่าง ๆ การให้เด็กร่วมแสดงความคิดเห็น จะได้ประโยชน์มากกว่าการท่องจำ เช่น ครูอาจให้เด็กอภิปรายแสดงความคิดเห็นว่าทำไมเมื่อพบกระเป๋าสตางค์ตกอยู่จึงต้องนำไปคืนเจ้าของ โดยวิธีนี้จะได้ประโยชน์มากกว่าการที่ครูให้เด็กท่องจำว่า “ความซื่อสัตย์ เป็นสิ่งที่ดีที่สุด” ดังนั้นไม่ว่าจะสอนค่านิยมใด ๆ เช่น ความเกรงใจความยุติธรรม ฯลฯ ก็จะใช้วิธีการเช่นนี้

งานพัฒนาการ (Development task) เกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ เด็กในชั้นประถมศึกษาควรเรียนรู้ในสิ่งที่จะยอมรับข้อขัดแย้งต่าง ๆ กับผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า

4. ลักษณะทางสติปัญญา (Cognitive characteristics)

มีพัฒนาการดังนี้

4.1 ในระดับประถมศึกษา เด็กในวัยนี้มีความอยากรู้อยากเห็นในทุก ๆ เรื่อง ชอบสะสมของมากมาย และจะสนใจสิ่งของชั่วคราวเวลาสั้น จะเห็นว่าเด็กจะทิ้งของอย่างหนึ่งไปเล่นอีกอย่างหนึ่ง ครูควรใช้ลักษณะเด่นอันนี้ให้เป็นประโยชน์โดยการกระตุ้นให้เด็กหาคำตอบในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเองแทนการป้อนให้ และควรทำบ่อย ๆ ถ้าเด็กอายุหรือไม่กล้าครูอาจพูดว่า “ทำไมหนูจึงไม่ลองหาคำตอบด้วยตนเองดูล่ะ” แต่บางครั้งวิธีนี้ก็ไม่ได้ผลแทนที่จะกระตุ้นให้เด็กสนใจกลับทำให้เด็กลดความสนใจลง

ในกรณีที่ครูไม่สามารถตอบคำถามของเด็กได้ ครูไม่ควรขู่หรือดุเด็ก เพราะเด็กจะ เสื่อมศรัทธาครู ต่อการที่ครูพยายามปกปิดความไม่รู้เหล่านั้นด้วยการดุ เพราะเด็กคงไม่หวังว่าครูจะรู้ทุกอย่างเช่นเดียวกัน และในกรณีที่เด็กรู้เรื่องเหล่านี้ดีกว่าครู ครูควรสนับสนุนและกระตุ้นให้เล่าให้เพื่อน ๆ ในชั้นฟังดีกว่า

การที่เด็กเปลี่ยนความสนใจจากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ได้หมายความว่าเด็กมีความคิดสับสน และครูไม่ควรบังคับเด็กให้ทำในเรื่องที่เด็กไม่สนใจแล้ว ครูควรให้เด็กทำกิจกรรมหลายอย่างแล้วให้เขาเลือกเองว่าชอบทำกิจกรรมใดมากที่สุด ถ้าเขาถูกบังคับให้ทำกิจกรรมที่เขาไม่อยากทำแล้วต่อไปเขาจะพาลไม่ทำกิจกรรมหรืองานชิ้นต่อ ๆ ไปด้วยแต่กระนั้นก็ตามการสอนให้เด็กรู้จักพากเพียรพยายามก็เป็นสิ่งที่ดีแต่ครูต้องมีวิธีการ คือ คอยสนับสนุนให้กำลังใจเขาทำงานนั้น ๆ ให้ได้ดีที่สุด โดยที่เขาไม่รู้สึกรู้ว่า เป็นการบังคับ

4.2 เด็กในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่จะตั้งความหวังในการทำงานสูง และความต้องการทำให้ได้ผลสมบูรณ์ที่สุด ดังนั้นจึงพบบ่อย ๆ ว่าเมื่อตนเองไม่มีความสามารถทำได้ตามที่หวังไว้ จะเกิดความคับข้องใจความไม่สมหวัง และรู้สึกอับอายด้วย

แน่นอนที่สุดสิ่งที่ครูมุ่งหวังคือ การสนับสนุนให้เด็กแต่ละคนทำกิจกรรมให้ดีที่สุดและมีบ่อย ๆ ที่เขาสามารถทำได้ดีกว่าที่ครูหรือตัวเองคาดคิดไว้เสียอีก แต่ถ้าเด็กตั้งความหวังในการเรียนสูงเกินกว่าที่เขาจะทำได้ เขาก็จะผิดหวังเมื่อไม่ได้ตามที่ตั้งใจไว้ ดังนั้นวิธีที่ดีที่สุดในการสอนให้เด็กพัฒนาไปถึงความสามารถอย่างแท้จริงของเขา คือ ให้เขาเริ่มทำตั้งแต่สิ่งที่มีที่ง่าย ๆ ไปก่อน แล้วค่อย ๆ ยากขึ้นเรื่อย ๆ ในการทำอย่างนี้ เด็กจะรู้ความสามารถของตัวเองและมีโอกาสประสบความสำเร็จด้วย ดังนั้นแม้ว่าเขาจะไม่สามารถทำงานได้ถึงระดับสูงตามที่คาดหวังไว้เด็กจะยอมรับความล้มเหลวนี้นี้ด้วยเหตุผล เนื่องจากเขามีความสามารถ

จำกัดเพียงแค่นั้น ในกรณีที่ครูสงสัยว่าการตั้งความหวังไว้สูงมากของเด็กเนื่องมาจากแรงผลักดันทางบ้าน ครูซึ่งมีบทบาทสำคัญหรือนักจิตวิทยาประจำโรงเรียนก็ควรหาโอกาสปรับความเข้าใจกับผู้ปกครองของเด็กเกี่ยวกับเรื่องนี้

4.3 เด็กในระดับประถมศึกษาต้องการความเป็นอิสระ แต่ในลักษณะเดียวกันก็ต้องการความช่วยเหลือ สนับสนุนและการแนะนำทาง ซึ่งลักษณะเหล่านี้เมื่อประกอบกันแล้วอาจทำให้เกิด พฤติกรรมที่ไม่เป็นระเบียบ ไม่เหมาะสมและเมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้เป็นครูดควรมีความอดทนและพยายามเข้าใจให้มากที่สุด

งานพัฒนาการด้านสติปัญญาเด็กระดับประถมศึกษาควรเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ได้แก่ มีความพากเพียรพยายามที่จะเรียนให้สำเร็จ ทำงานด้วยตนเองโดยปราศจากคำแนะนำจากครู มีความพึงพอใจในการหาความรู้ และพัฒนาความสนใจของตัวเองอยู่เสมอ

5. ความพึงพอใจในการเรียนรู้

การปฏิบัติงานใดๆก็ตามที่จะให้บรรลุผลในสำเร็จได้นั้น ผู้ปฏิบัติจะต้องเกิดความพึงพอใจในการทำงานนั้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับแรงจูงใจในการทำงานที่จะกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานนั้นๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีนักการศึกษาในสาขาต่างๆ ทำการศึกษา ค้นคว้าและตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับการจูงใจในการทำงาน ไว้ดังนี้

5.1 ทฤษฎีที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ เรียกว่า The Motevation hygiece theory ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน 2 ปัจจัย คือ

5.1.1 ปัจจัยกระตุ้น (Motevation factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับการทำงาน ซึ่งมีผลก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่

5.1.2 ปัจจัยค้ำจุน (Hygiece factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และมีหน้าที่ให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น เงินเดือน โอกาสที่จะก้าวหน้าในอนาคต สถานะของอาชีพ สภาพการทำงาน เป็นต้น

5.2 แนวคิดในเรื่องการจูงใจให้เกิดความพึงพอใจ ต่อการทำงานที่จะให้ผลเชิงปฏิบัติมีลักษณะดังนี้

5.2.1 งานควรมีความสัมพันธ์กับความปรารถนาส่วนตัว งานนั้นจะมีความหมายสำหรับผู้ทำ

5.2.2 งานนั้นต้องมีการวางแผนละวัดความสำเร็จได้ โดยใช้ระบบการทำงานและการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ

5.2.3 เพื่อให้ได้ในการสร้างแรงจูงใจภายในเป้าหมายของงาน จะต้อง
มีลักษณะดังนี้

- 1) คนทำงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย
- 2) ผู้ปฏิบัติได้รับทราบผลสำเร็จในการทำงานโดยตรง
- 3) งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้

5.3 ทฤษฎีลำดับขั้นตอนของความ ต้องการ (Hierarchy of needs) นับว่าเป็น
ทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งตั้งสมมติฐานที่ว่า “มนุษย์เรานั้นมีความต้องการ
อยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือพึงพอใจอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว
ความต้องการสิ่งอื่นก็จะเกิดขึ้นมาอีก ความต้องการของคนเราอาจซ้ำซ้อนกัน ความต้องการ
อย่างหนึ่งอาจจะยังไม่หมดไป ความต้องการอีกอย่างหนึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้” ความต้องการ
ของมนุษย์มีลำดับ ชั้นดังนี้ (Maslow, 1970 : 69 – 80)

5.3.1 ความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการ
พื้นฐานของมนุษย์ เน้นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม
ยารักษาโรคความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ

5.3.2 ความต้องการทางสังคม (Social needs) เป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้เกิด
พฤติกรรมความต้องการให้สังคมยอมรับตนเองเข้าเป็นสมาชิก ต้องการความเป็นมิตร ความรัก
จากเพื่อนร่วมงาน

5.3.3 ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) ความมั่นคงในชีวิต
ทั้งที่เป็นอยู่ปัจจุบันและอนาคต ความเจริญก้าวหน้า อบอุ่นใจ

5.3.4 ความต้องการมีฐานะ (Esteem Needs) มีความอยากเด่นในสังคม
มีชื่อเสียง อยากให้บุคคลยกย่องสรรเสริญตนเอง อยากมีความอิสระเสรีภาพ

5.3.5 ความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิต (Self-actualization
needs) เป็นความพอใจในระดับสูง อยากให้ตนเองประสบความสำเร็จทุกอย่างในชีวิต ซึ่งเป็นไป
ได้ยาก

5.4 แนวคิดของแฮทฟีลด์ และฮิวส์แมน ที่ได้ทำการพัฒนาแนวความคิด
ของนักวิจัยต่างๆ มาเป็นเครื่องมือในการวัดความพอใจในการปฏิบัติงาน พบว่า องค์ประกอบที่
ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบันประกอบไปด้วยองค์ประกอบ
5 ประการ ดังนี้

ตัวแปรที่ 1 องค์ประกอบเกี่ยวกับงานที่ทำในปัจจุบัน แบ่งเป็น

1. ความตื่นเต้น/ น่าเบื่อ
2. ความสนุกสนาน / ไม่ความสนุกสนาน
3. ความโล่ง / ความสลับ
4. ความท้าทาย / ไม่ความท้าทาย
5. มีความพอใจ / ไม่พอใจ

ตัวแปรที่ 2 องค์ประกอบทางด้านค่าจ้าง ประกอบด้วย

1. ถือว่าเป็นรางวัล / ไม่เป็นรางวัล
2. มาก / น้อย
3. ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม
4. เป็นทางบวก / เป็นทางลบ

ตัวแปรที่ 3 องค์ประกอบทางการเลื่อนตำแหน่ง

1. ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม
2. เชื่อถือได้ / เชื่อถือไม่ได้
3. เป็นทางบวก / เป็นทางลบ
4. เป็นเหตุผล / ไม่เป็น

ตัวแปรที่ 4 องค์ประกอบด้านการนิเทศ/ ผู้บังคับบัญชา

1. อยู่ใกล้ / อยู่ไกล
2. ยุติธรรมแบบจริงจัง / ยุติธรรมไม่จริงจัง
3. เป็นมิตร / ก่อนข้างไม่เป็นมิตร
4. เหมาะสมทางคุณสมบัติ / ไม่เหมาะสมทางคุณสมบัติ

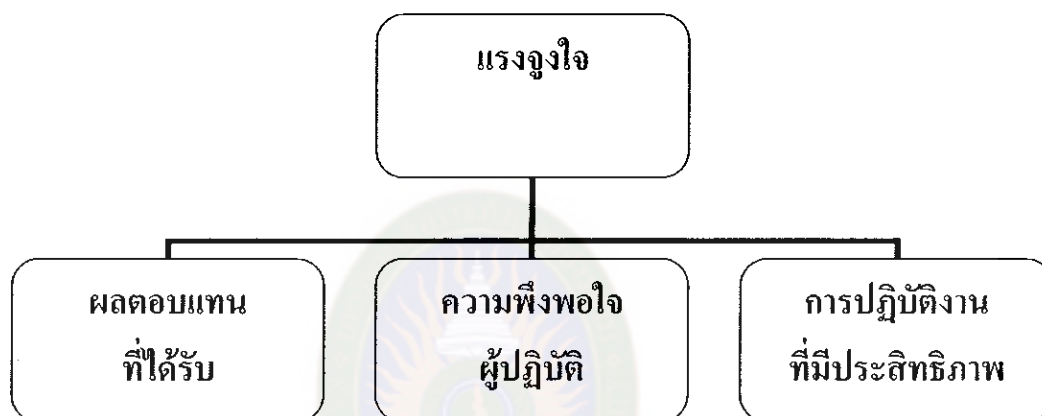
ตัวแปรที่ 5 องค์ประกอบด้านเพื่อนร่วมงาน

1. เป็นระเบียบเรียบร้อย / ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย
2. จงรักภักดีต่อที่ทำงาน / ไม่ จงรักภักดีต่อที่ทำงานและเพื่อนร่วมงาน
3. สนุกสนานร่าเริง / ดูไม่มีชีวิตชีวา
4. น่าสนใจเอาจริงเอาจัง / น่าเบื่อหน่าย

5.5 ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือต้องการปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ครูผู้สอนควรอำนวยความสะดวกหรือให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้เรียน โดยคำนึงถึงความพึงพอใจ

ในการเรียนรู้ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้หรือการปฏิบัติงานมีแนวความคิดพื้นฐานที่ต่างกัน 2 ลักษณะคือ

5.5.1 ความพึงพอใจนำไปสู่การปฏิบัติงาน การตอบสนองความต้องการ ผู้ปฏิบัติงานจนเกิดความพึงพอใจ จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สูงกว่าผู้ไม่ได้รับการตอบสนอง ทักษะตามแนวคิดดังกล่าวสามารถแสดงด้วยแผนภูมิที่ 2 (ศุภสิริ โสมาเกต. 2544 : 19)

แผนภูมิที่ 3 กระบวนการพัฒนางานที่มีประสิทธิภาพ

จากแนวความคิดดังกล่าว ครูผู้สอนที่ต้องการให้กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญบรรลุผลสำเร็จ จะต้องคำนึงถึงการจัดบรรยากาศและสถานการณ์ รวมทั้งสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้เรียน ให้มีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมให้ลุล่วงตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

5.5.2 ผลการปฏิบัติงานนำไปสู่ความพึงพอใจ ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจ และผลการปฏิบัติงานจะเชื่อมโยงด้วยปัจจัยอื่น ๆ ผลการปฏิบัติงานที่ดีจะนำไปสู่ผลตอบแทนที่เหมาะสม ในที่สุดจะนำไปสู่ผลตอบแทนภายใน (Intrinsic rewards) และผลตอบแทนภายนอก (Extrinsic rewards) เกี่ยวกับการรับรู้ความยุติธรรมของผลตอบแทน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ปริมาณของผลตอบแทนที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับคือความพึงพอใจในงานของผู้ปฏิบัติงาน จะถูกกำหนดโดยความแตกต่างระหว่างผลตอบแทนที่รับรู้ความพึงพอใจยิ่งเกิดขึ้น หรือแม้แต่คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับพอใจ

สรุปได้ว่าความรู้สึกชื่นชอบหรือพึงพอใจในการเรียนจะมีความสัมพันธ์กันในทางบวกทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ กิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัตินั้น ทำให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองตามความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้สอนจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบในการ เสริมสร้างความพอใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

บริบทของชุมชนบ้านดงบัง

ประวัติความเป็นมาของบ้านดงบัง ตำบลดงบัง อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดหนองคาย เริ่มแรกคนที่มาตั้งถิ่นฐานที่นี้อพยพมาจากประเทศลาว และภาคอีสานตอนบนของไทย ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำโขงที่บ้านทาสีไค้เป็นแห่งแรก และได้มีการขยายการตั้งหมู่บ้านไปเรื่อย ๆ จนทางราชการได้ประกาศยกฐานะเป็นตำบลดงบัง เมื่อปี พ.ศ. 2478 โดยมีนายชาติ ไชยนาม เป็นกำนันคนแรก ขึ้นกับอำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2500 ได้ตั้งอำเภอเซกา ตำบลดงบัง ได้แยกให้ขึ้นตรงกับอำเภอเซกา และต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2529 ได้ตั้งกิ่งอำเภอบึงโขงหลง แยกออกจากอำเภอเซกา ตำบลดงบัง จึงได้ขึ้นกับกิ่งอำเภอบึงโขงหลง เป็นต้นมา ตำบลดงบังมีสภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่มติดกับแม่น้ำโขง สภาพของดินมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถปลูกพืชได้ตลอดปี ประชาชนมีความตื่นตัวในการพัฒนาตนเอง โดยในปี 2543 ได้รับโล่ตำบลพัฒนาดีเด่นของจังหวัดหนองคาย

1. อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ จดตำบลท่าดอกคำ อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดหนองคาย

ทิศใต้ จดตำบลไผ่ล้อม อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม

ทิศตะวันออก จดแม่น้ำโขง และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศตะวันตก จดตำบลโพธิ์หมากแข้ง อำเภอบึงโขงหลง และตำบลโสกก้าม

อำเภอเซกา จังหวัดหนองคาย

2. จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,943 คน เป็นชาย 2,885 คน เป็นหญิง 3,058 คน

3. ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก คือการทำนา อาชีพเสริม ทำไร่ยาสูบ ปลูกมะเขือเทศ ฝึกทอง และการปลูกกล้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สุมาลี ศรีพุทธรินทร์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอน ผู้บริหารและกรรมการ โรงเรียน ต่อการพัฒนาวิชาชีพตามความต้องการของชุมชนตามแผน ปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร ปี การศึกษา 2539 ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอน ผู้บริหาร และกรรมการ โรงเรียนมีความเห็น ต่อการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพตามความต้องการของท้องถิ่น โคนส่วนรวมอยู่ในระดับเห็น ค่อนข้างมากและไม่แตกต่างกัน

วิทยา แสงงาม (2541 : 129) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเรื่อง การสนามมวย สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยปรากฏว่าได้หลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสม กับผู้เรียน และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น โดยมีส่วนที่จะต้องแก้ไขในเรื่องอัตราเวลาเรียนที่ จะต้องปรับให้สอดคล้องกับเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอน

บุษณา อุทโท (2541 : 112) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องการสานกระติบข้าว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยวิธีการ จัดทำรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ และใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบ Puissance measure (P.M.) เพื่อหาคุณภาพของหลักสูตรก่อนนำไปใช้ และเพื่อทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ใน 6 ด้าน ด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา อัตราเวลาเรียน กิจกรรม การ เรียนการสอน สภาพแวดล้อม สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และด้านการวัดผลประเมินผล ที่ผู้วิจัยพัฒนา ขึ้นตามทัศนะของครูผู้สอน กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัย สรุปได้ ดังนี้ การประเมินหลักสูตรฉบับร่าง ก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ซึ่งประเมินโดย ผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธีการปริกษา สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและใช้การประเมินหลักสูตรแบบ Puissance measure (P.M.) ผลการประเมินหลักสูตรพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมกับ สภาพของท้องถิ่นของผู้เรียน และมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งมีค่า Puissance measure (P.M.) เท่ากับ 10.35

การประเมินหลักสูตร โดยครูผู้สอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 พบว่า ในด้านจุดมุ่งหมาย ด้านโครงสร้างและเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลของหลักสูตร มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แนวการจัดการเรียนการสอนเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน สามารถนำความรู้ไปใช้

ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้ และหลักสูตรครอบคลุมทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ กระบวนการ แต่ในด้านอัตราเวลาเรียนจะจัดให้มีกิจกรรมฝึกทักษะนอกเวลาเรียนตามปกติ

กาญจนาวรรณ คำสอนทา (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาค้นคว้า เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทำปลาร้า กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ผลการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและมีความ เหมาะสมกับผู้เรียน ทำให้ได้รับประสบการณ์ตรงสามารถนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมมาก ทั้งในด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา การจัด กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้ นักเรียนสามารถทำแผนภาคปฏิบัติ ได้เฉลี่ย เท่ากับ 87.03 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดีมาก และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 76.55 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี

สุวานี วรศักดิ์ (2542 : 85) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มงาน และพื้นฐานอาชีพ เรื่องอาหารจากถั่วเหลือง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ได้หลักสูตรที่มี ความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และแบบวัดผลภาคปฏิบัติมี ความเหมาะสมสามารถวัดผลสอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

อภิชัย หล้าสุตตา (2543 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มงาน และพื้นฐานอาชีพ เรื่องการสานส้ม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีความสอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่น โดยครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน มีความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและ ผลลัพธ์ อยู่ในระดับเห็นด้วย

พระมหอนันต์ แสงชาติ (2544 : 99) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำดอกไม้จันทร์ กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 98.52/87.80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

สงกรานต์ จำปาบุรี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องการทำไข่เค็ม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยภาพรวมและรายด้าน 5 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างเนื้อหา ด้านอัตราเวลาเรียน ด้านสภาพแวดล้อม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และในด้านจุดมุ่งหมาย

มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 87.30/87.20 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

สุรพร บำรุง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่อง การทำปลาต้ม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัย พบว่า

1. หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่อง การทำปลาต้ม โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีรายด้านที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหา อัตราเวลาเรียน กิจกรรมการเรียน การสอนและการวัดผลประเมินผล

2. แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องการทำปลาต้ม มีประสิทธิภาพ 94.28/87.12 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 85/85 และมีดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ ร้อยละ 70.58

อุทิศ อินทร์แก้ว (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของข้าราชการครู โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับปานกลาง การปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของครูผู้สอนและครูวิชาการมีความคิดด้านการปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชา ด้านการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อในการเรียนการสอน ด้านการจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม ด้านการจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าเฉลี่ยของข้าราชการครูที่มีตำแหน่งครูผู้สอน มีการปฏิบัติงานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน มีข้อเสนอแนะว่าควรมีการจัดฝึกอบรมสัมมนาให้กับครูผู้สอน ครูวิชาการ ในเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตร ในการนำมาปรับหลักสูตรแกนกลางให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น นำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและเกิดประโยชน์มากที่สุด รายวิชาเพิ่มควรเป็นเรื่องที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

มงคล แก้วพระเนา (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการทำเครื่องปั้นดินเผา ผลการวิจัย พบว่าท้องถิ่นต้องการให้จัดการเรียนการสอนเรื่องการทำเครื่องปั้นดินเผา เพราะเป็นงานหัตถกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญโดยภาพรวมทั้ง 6 ด้าน มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด คือจุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร อัตราเวลาเรียน กิจกรรมการเรียน

การสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล การประเมินหลักสูตร โดยครูผู้สอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลังจากนำไปทดลองใช้ พบว่า โดยภาพรวมประเมินรายด้าน 4 ด้าน มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำเครื่องปั้นดินเผา มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.70/95.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 80/80 ผู้เรียนมีเจตคติต่อการเรียนการสอน เรื่อง การทำเครื่องปั้นดินเผา อยู่ในระดับดีมาก

สฤณี สุทธิยา (2545 : 108 -109) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องการสานหมวกตาล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการสอนที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ผลการวิจัย พบว่า เรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องการสานหมวกตาล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.85/88.88 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ และค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการสอน มีค่าเท่ากับ 0.6465 ซึ่งแสดงว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 64.65 และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ชนัญญา สุขสุสติ (2546 : 106) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพเรื่องการทำเครื่องปั้นดินเผา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพเรื่องการทำเครื่องปั้นดินเผา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน คือ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหา อัตราเวลาเรียน สภาพแวดล้อม สื่อ วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ส่วนแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องการทำเครื่องปั้นดินเผา มีประสิทธิภาพเท่ากับ 91.21/89.26 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ และมีค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เท่ากับ 67.29 ซึ่งหมายความว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 67.98 และนักเรียน มีความพึงพอใจในการเรียนหลักสูตรนี้อยู่ในระดับมาก

สุดา อุ่นชนะนาม (2546 : 100) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
2. แผนการสอนกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

3. นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

สมภพ สุขแสง (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่องการสานกระดิ่ง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเรื่องการสานกระดิ่งชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยมีประสิทธิภาพ 91.66/85.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

นภาพร เดชมรัมย์ (2547: 155) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการสานกระดิ่งข้าวด้วยไม้ไผ่ โดยใช้กระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน กันทรวิชัยและชุมชนบ้านลุมพุก ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการสานกระดิ่งข้าวด้วยไม้ไผ่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.95
2. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการสานกระดิ่งข้าวด้วยไม้ไผ่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.36 / 85 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้
3. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการสานกระดิ่งข้าวด้วยไม้ไผ่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 30.43
4. นักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการสานกระดิ่งข้าวด้วยไม้ไผ่ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ย 3.90
5. ครูท้องถิ่นที่ทำการสอนเรื่องการสานกระดิ่งข้าวด้วยไม้ไผ่ มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.51

6. รูปแบบของกระบวนการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกันทรวิชัยและชุมชนบ้านลุมพุก เป็นการร่วมมือทุกขั้นตอนตั้งแต่สร้างหลักสูตร ดำเนินการใช้หลักสูตรและการประเมินผลการใช้หลักสูตรซึ่งทุกฝ่ายให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

สุพัตรา สาระโภก (2548 : 83) ได้ศึกษาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการทำอัญมณี ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน จากผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เทคนิค Puissance measure (P.M) ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.70 แสดงว่าหลักสูตรมีคุณค่าสูง

2. แผนการสอนเรื่องการทำอิฐแดง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการสอนมีประสิทธิภาพเท่ากับ 89.10 / 89.33

คือ ประสิทธิภาพในกระบวนการเรียนการสอนระหว่างเรียน เท่ากับ 89.10 และประสิทธิผลหลังเรียนเท่ากับ 89.33 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 80/80

4. ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนการสอน เรื่องการทำอิฐแดง โดยรวมทั้ง 4 ด้านคือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต อยู่ในระดับมาก

จากงานวิจัยในประเทศ สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ชุมชนมีความต้องการในการพัฒนาอย่างยิ่ง แต่ยังพบปัญหาหลายประการ สาเหตุมาจากครูไม่ถนัดในการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ และขาดแคลนบุคลากร ที่มีความรู้เฉพาะด้านวิชาชีพ ไม่มีความพร้อมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น การนำเอาความรู้ที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย ผลทำให้นักเรียนขาดทักษะในการปฏิบัติงาน ขาดการนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพในอนาคต ดังนั้นในการจัดการศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาให้มากขึ้น ให้นักเรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลายตามความต้องการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ ชีวิตจริงของตนเองและท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยให้เรียนรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมท้องถิ่น ซึ่งคาดว่าจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นตนเองมากขึ้น เกิดความรัก ความภาคภูมิใจความรู้สึกรักผูกพันกับท้องถิ่น มีความรู้ ความสามารถในการคิด การจัดการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ทั้งที่เกี่ยวกับตนเอง งานอาชีพ และการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตน พร้อมกับส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลายในการพัฒนาทรัพยากรของท้องถิ่น อันนำไปสู่การพัฒนาทักษะอาชีพที่ยั่งยืนต่อไป

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ทาทวัง (Tawang. 1995 : 2118 – A ; อ้างอิงจาก สุดา อุ่นยะนาม. 2546 : 56) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นที่มีลักษณะเดียวกันยังให้ผลสัมฤทธิ์เหมือนเดิม การนำไปสอน พบว่า ด้านการฝึกอบรม ด้านเนื้อหา ด้านทักษะ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน สรุปสำหรับรูปแบบการคิดด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

บิงทซ์ (Bintz. 1996 : 135-A) ได้ศึกษาการใช้กรอบความคิดของหลักสูตรเป็นเครื่องมือ ในการจัดองค์กรเพื่อสนับสนุนนักเรียนให้เกิดการเข้าร่วมในการอ่าน เขียน และสอบ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ครูมีเครื่องมือที่มีศักยภาพในการประเมินผลการสอน ผลการศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์แบบใหม่ 4 ประการ คือ (1) ระหว่างหลักสูตรกับการประเมิน ซึ่งทั้ง 2 อย่าง ถือว่ามีศักยภาพในการทำให้เกิดการสืบเสาะต่อไป (2) ระหว่างหลักสูตรในฐานะที่เป็นการสืบเสาะกับนิเวศวิทยาเชิงวัฒนธรรมของโรงเรียน ซึ่งส่วนหลัง ถือว่าเป็นระบบค่านิยมที่คงที่ทั้งในด้านภายใน โครงสร้าง หลักสูตร วิชาชีพครู และการประเมิน (3) ระหว่างหลักสูตร ในฐานะเป็นการสืบเสาะกับบริบทเชิงสังคม-ประวัติศาสตร์ของโรงเรียน ซึ่งส่วนหลังถือเป็นค่านิยมที่สะท้อนให้เห็นถึงโลกของหลักสูตร ในปัจจุบันของครูและนักเรียน และ (4) ระหว่างหลักสูตรในฐานะเป็นการสืบเสาะกับกระบวนการเรียนรู้ซึ่งส่วนหลังนี้ถือว่าเป็นวิธีการที่หลากหลายในการทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมได้

บัทเลอร์ (Buter. 1996 : 4254 -A) ได้ทำการวิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และออกแบบกราฟฟิคที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ควรรวบรวมแนวคิดและสังเคราะห์แนวคิด เกี่ยวกับการออกแบบกราฟฟิคที่จำเป็นทางการศึกษาให้มากที่สุด ก่อนดำเนินการพัฒนาหลักสูตร จากนั้นแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟฟิคและ นักการศึกษา เมื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแล้วควรมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ให้เป็นการทราบโดยทั่วกันทั้งนี้หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการ พัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมด้วย

คันชา (Cuncha. 1997 : 2884 -A) ได้ทำการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตร โภชนาการศึกษา มีจุดประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยให้บุคลากรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร พบว่า การใช้ชุมชนมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย กระบวนการ และการวางแผน ทำให้สามารถส่งเสริมการปฏิบัติงานร่วมกันของประชาชน จนสามารถพัฒนาแนวทางสู่ความสำเร็จ และทำให้ประชาชนมีความเสียสละมอบเครื่องมือ ที่ส่งเสริมหลักสูตร พร้อมทั้งทำให้ประชาชนและผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรสามารถออกแบบ ร่วมกันได้

สติเวนสัน (Stevenson. 2003 : 1564) ได้ศึกษาถึงกระบวนการพัฒนา และการนำหลักสูตรไปใช้สำหรับโปรแกรมหัตถกรรมไม้ของวิทยาลัยในประเทศนอร์เวย์ และ ประเทศฟินแลนด์ พบว่า การสอนหัตถกรรมเป็นเครื่องมือทางการศึกษาและทางารเมือง ชนิดหนึ่ง ซึ่งช่วยพัฒนาและให้นิยามวัฒนธรรมสมัยใหม่ของวิทยาลัยส่งผลให้วิทยาลัย

นำหลักสูตรพื้นฐานสมัยใหม่ไปใช้ ในการสอนความรู้ทางวัฒนธรรมโดยใช้ในการสอน
หัตถกรรมในวิทยาลัย

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา โดยนำเอาภูมิปัญญาในท้องถิ่น
มาร่วมกันจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน การมี
ส่วนร่วมของชุมชนในการคิด การทำ และการแก้ปัญหาาร่วมกันได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ
ความต้องการของท้องถิ่น ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งจะนำไปสู่การ
แก้ปัญหาในการพัฒนางานอาชีพ การพัฒนาสังคม และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จาก
แนวทางใหม่ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในการจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY